

Monika Kropej
Karel Štrekelj. Prerez skozi življenje in delo¹

V članku je predstavljeno življenje in delo slavista, jezikoslovca in narodopisca Karla Štreklja (24. 2. 1859 – 7. 7. 1912), ki je bil priznana avtoriteta za slovensko gramatiko ter eden vodilnih dialektologov in etimologov svojega časa. Objavil je nekaj krajših literarno-zgodovinskih prispevkov in študij, njegovo veliko in najvažnejše literarnozgodovinsko delo pa so predavanja »Zgodovina slovenskega slovstva«, ki so ostala v rokopisu. Za razvoj slovenske etnologije je storil največ na področju slovenskega ljudskega pesništva, s teoretičnega vidika pa so za zgodovino slovenske etnologije pomembna njegova v rokopisu ohranjena predavanja »Slavische Altertümer« in »Slavische Ethnographie«.

The paper presents the life and work of the slavist, linguist and ethnologist Karel Štrekelj (February 24, 1859 - July 7, 1912). He was a recognized authority on Slovene grammar and among the leading dialectologists and etymologists of his time. He published several shorter articles and studies on the history of literature; but his great and most significant achievement in the field of the history of literature are his lectures, "The History of Slovene Literature", whose manuscripts have been preserved. His greatest contribution to Slovene ethnology was his research of Slovene folk songs his lectures, preserved as manuscripts, "Slavische Altertümer" and "Slavische Ethnographie", are significant for the history of Slovene ethnology, especially from a theoretical point of view.

Smernice Štrekljeve življenjske poti so bile – skoraj bi lahko rekli – načrtane že v njegovi mladosti. Rodil se je 24. februarja 1859 v Gorjanskem pri Komnu na Krasu materi Mariji, rojeni Pavletič, in očetu Jožefu Štreklju, ki je bil trden kmet in vinogradnik. Prvi razred ljudskih šol je obiskoval v svoji rojstni vasi, jeseni 1867 pa je že prišel na normalko v Gorico. Po treh letih se je vpisal na gimnazijo, ki jo je končal leta 1878. V gimnazijskih letih se je začelo njegovo dosmrtno prijateljstvo s Franom Levcem, njegovim profesorjem slovenskega jezika v 2. in 3. letniku gimnazije, ko je bil Levec suplent na goriški normal-

¹ Prirejeno po magistrskem delu: Monika Kropej, Karel Štrekelj in njegova narodopisna zapuščina, Oddelek za etnologijo, Filozofska fakulteta v Ljubljani, 1988.

ki. Njemu gre v veliki meri zasluga, da se je Štrekelj že v mladih letih navdušil za slovenski jezik, saj mu je hkrati z znanjem vcepil tudi globoko ljubezen do domovine. Iz spoštovanja do profesorja, ki je svojega nadobudnega učenca seveda tudi cenil, se je razvilo trajno prijateljstvo, ki se je še poglabljalo, čeprav je leta 1873 Levec odšel na ljubljansko realko, kjer je nato služboval 28 let.

Svoje zanimanje za slovenski jezik in izročilo je pokazal Štrekelj že kot dvanajstleten deček, ko je znamenitemu poljskemu jezikoslovcu J. Baudouinu de Courtenayu, ki je tedaj potoval po Primorskem in raziskoval zahodnoslovenska narečja ter objavljaj v letih 1872 in 1873 med drugim svoje »Opazke« v »Soči«, izročil zbirko tekstov v domačem narečju. Franu Erjavcu pa, ki je prišel leta 1871 kot profesor na goriško realko (a le za eno leto) in je s svojim zanimanjem za narodno blago in s svojimi objavami tudi vplival na Štreklja, je kot sedmošolec mdr. prinesel zapis zagovora iz Gabrij pri Mirnu, od koder je bila njegova mati. V tem času je tudi zbral nekaj primerov ljudske pesmi o sv. Alešu, ki jih je pozneje objavil v »Archiv für Slavische Philologie« (odslej ASIPh). Zadnje leto je Štreklja na goriški gimnaziji poučeval Simon Rutar, ki je bil nedvomno tudi naklonjen Štrekljevi narodopisni usmeritvi.

V Gorici je začel Štrekelj prevajati rusko prozo. Svoje prevode ruskih povesti je ponudil najprej Jurčiču, da bi jih z njegovim posredovanjem objavil, vendar ni uspel. Brez uspeha je ostala tudi kasnejša (1883) Štrekljeva ponudba istega teksta, namreč prevoda povesti Ivana Turgenjeva »Punin in Baburin«, Sketu – uredniku Kresa. Šele »Ljubljanski zvon« je objavil kar nekaj Štrekljevih prevodov ruskega leposlovja.

V mladosti se je poizkušal Štrekelj celo v pesništvu, delno pod vplivom prijatelja in sošolca, goriškega pesnika Josipa Pagliaruzzija Krilana. O tem, da se je posvečal pesništvu, izvemo že iz njegovega pisma Levcu 18. 4. 1874,² v katerem svojemu bivšemu profesorju na njegovo prošnjo pošilja naslove nalog, ki jih je dajal na goriški gimnaziji, zraven pa toži: *Sedaj niti sam ne vem, kako je s pesnikovanjem: ali je črnilo zmrznilo ali se je pevska žila posušila! Pegaz počiva v sencih.*³ Vendar pa vidimo iz pisma Janka Pajka iz Maribora (19. 2. 1877), kjer daje Štreklju svoj očetovski nasvet o pesnenju, da so njegove skrbi zaradi *posušene pevske žile* prezgodnje. Tako lahko že istega leta – 1877 v »Zori« zasledimo edini znani objavi Štrekljevih pesmi »Jesensko cvetje«, ki izpričuje Štrekljevo mladostno ljubezen, in »Oblak«, oboje pod psevdonomim Gorjanec. Leta 1878 je Štrekelj dovršil goriško gimnazijo z odličnim uspehom. Še istega leta je odšel na Dunaj, kjer se je vpisal na Modroslovno fakulteto in poslušal poleg klasične filologije tudi splošno jezikoznanstvo (primerjalno jezikoslovje) in slavistiko (slovansko filologijo).⁴

Na Dunaju je že od leta 1866 delovalo med slovenskimi študenti visokih šol literarno društvo, v katerem naj bi se mladi vadili in urili v slovenskem pisanju. Kot navdušen Slovenec in pesniška duša je tudi Štrekelj aktivno deloval v Slovenskem literarnem društvu in, kot izvemo iz dopisa, ki ga je sam poslal v »Slovenski narod« 2. 2. 1879, je bil izvoljen tudi za njegovega tajnika. V avtobiografiji⁵ pa omenja posebno prevajalsko dejavnost tega društva: *Iz svojih dijaških let povem še to, da sem bil v slovenskem literarnem društvu, kjer smo se vadili v slovenskem pisanju, vedno stalni kritik o jeziku in stilu predavanih spisov. V tistem času se je bil osnoval v dijaškem slovenskem društvu poseben pravniški klub, čigar glavna naloga je bila ta, da so se udje vadili v prelaganju zakonov, tudi jaz sem se udeležil tega kluba, dokler se ni razdrl.*

² Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 1).

³ Primerjaj: P. Strmšek, Prof. Štrekelj – pesnik in prevajalec ruskih povesti. LZ let. LII, Ljubljana, 1932, str. 487–490.

⁴ Glej: K. Štrekelj, avtobiografija. Hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 61).

⁵ Hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 61).

Kmalu potem, ko se je Štrekelj vrnil od vojakov (1879), ga je Fran Levce, ki je že poznal njegovo izredno nadarjenost, skušal pritegniti k sodelovanju pri novoosnovanem leposlovnostno-znanstvenem listu »Ljubljanskem zvonu«. Iz Štreklejevega odgovora z Dunaja⁶ veje značilna samokritičnost in strogost do samega sebe: *Zahvaljujem se za vabilo k sodelovanju v novem listu, ki bo izhajal v Ljubljani. /.../ Obžalujem, da ne morem ustreči Vašemu vabilu in sicer iz naslednjih razlogov: 1) nisem zmožen spisati kaj leposlovnega, ki bi res bilo vredno tega imena in bi ne bilo samo nezrel in netečen poizkus. 2) Da bi spisal kaj znanstvenega, ne čutim se še dovolj pripravljenega ter se mi je treba še dolgo in pridno učiti, ako bi hotel kaj ustvariti, ki bi zadostovalo vedi in kritiki /.../ Vendar sta se nazadnje z Levcem le zedinila, da bo v začetku pošiljal krajše dopise z Dunaja. Tako je »Ljubljanski zvon« pogosto objavljaj novice in krajša poročila, navadno pod kako anonimno šifro.*

Štrekelj se je že v času študija začel globlje zanimati za posebnosti dialektov, predvsem, kot je dejal sam, da bi kolikor se da natančno spoznal živi slovenski jezik. V ta namen je začel prebirati dialektološke razprave o slovenskih narodnih govorih *Baudouenovi o rezijanskem in bohinjskem govoru, Klodičevo o narečju beneških Slovencev v Rožni dolini, Valjavčevo o narečju v Preddvoru na Gorenjskem*.⁷ Z Valjavcem je bil Štrekelj že vsaj od leta 1882 v pisnih stikih.⁸ O domačem narečju je predaval že v dunajskem literarnem društvu, 28. 7. 1883 pa je prijavil disertacijo z naslovom *Phonologie des Görzer Mittelkarst-dialektes in ihren Grundzügen dargestellt*. Referent je bil prof. Miklošič, koreferent pa prof. Müller.

O ljudskem pesništvu je Štrekelj predaval 20. 3. 1883 na društvenem rednem zboru na Dunaju. Predavanje je imelo naslov *O začetkih, katere ljubi narodna pesem, posebno slovanska*. To je Štreklejev prvi narodopisni spis, ki že napoveduje njegovo življenjsko delo. Da pa se je zanimal tudi za ljudsko pripovedništvo, izvemo iz pisma Levcu (18. 1. 1884), v katerem mu skupaj z »Lovčevimi zapiski« pošilja tudi ljudsko pravljico s pripombo: */.../ ako jo hočete natisniti. Zapisana je popolnoma zvesto*.⁹ Štrekelj se je očitno že tedaj zaradi svojih dialektoloških študij in izredne natančnosti zavedal, da mora biti ljudska pripoved zabeležena kolikor mogoče avtentično iz ust pripovedovalca, čeprav to tedaj ni bilo splošno v navadi.

V letu 1884 je Štrekelj že zelo odločno gojil upe, da bi prevzel izdajo Slovenskih narodnih pesmi in objavil Vrazovo zapuščino. Verjetno se je za to odločil že tedaj, ko je Krek popustil izdajo Vrazove zapuščine.

Iz Prijateljevega prepisa Levčevega pisma Štreklju z dne 25. 8. 1884 (NUK 184, Ms 973, VIII/B, št. 37) je razvidno, da je bil Štrekelj na tekočem s tedanjo publicistično dejavnostjo na področju ljudskega slovstva: *Zahvaljujem se Vam tudi za podatke o Kraussu in za novico o »Miklosichevem slovarju«. A čuditi se Vam moram, da tako slabo sodite o Trdinovih spisih. Trdina še nikoli nikjer ni rekel, da so njegovi spisi narodno blago, zategadelj pousod izrecno postavlja: »spisal«, a nikdar zapisal. Trdina je beletrist, ki narodno blago samo porablja za svoje spise, ki imajo vsi kolikor toliko politično tendenco. Ugaja pa mi Trdina zaradi svojega vzorno-lepega jezika in ker ljudje njegove spise jako radi čitajo. Še celo Deschmann je nekoliko njegovih bajk preložil na nemški jezik. In ko je Levstiku nekdo upričo mene pravil, da Trstenjak trdi, da je vse izmišljeno, kar*

⁶ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 4), 26. 10. 1880.

⁷ Štreklejeva avtobiografija, hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/b, št. 61).

⁸ Ohranjeno je Valjavčevo pismo Štreklju iz Zagreba, z dne 13. 11. 1885 (Hrani Pokrajinski arhiv Maribor, Štreklejeva korespondenca).

⁹ Levce pravljice ni natisnil v »Ljubljanskem zvonu«.

Trdina piše, je zarohnel Levstik: »Trdina si še nikoli ni toliko izmislil, kakor Trstenjak« – Po mojih mislih je med Valjavcem in Trdinom ta razloček, da imajo Valjavčevi spisi znanstveno vrednost, Trdinovi pa beletristično.

Svoje etimološke študije je začel Štrekelj usmerjati v odkrivanje germanskih in romanskih elementov v slovenskem govoru, kakor tudi v iskanje slovenskih elementov v germanskem, romanskem in furlanskem govoru. O svojem delu piše takole: *Za politiko se brigam zdaj presneto malo, ker se mi preveč studi. Rajši čepim v dvorni ali vseučilišni knjižnici ter iščem – romanskih in germanskih elementov v našem narečju. Lepa kopica jih je že! /.../ In petto nosim že novo delo: »Romanski elementi v slovanskih jezikih«, katero bi potrebovalo vsaj eno leto truda. Precej imam že zbranega, treba pa se je še mnogo učiti glasoslovja romanskih jezikov in se uriti v kritiki na Trstenjakovih spisih, kako se ne sme delati. Marsikaj teh stvari mi pride prav pri kritiki »potne torbe«. Kako prijetno je sedeti v te stvari zamaknjenemu v skrivnem svetišču dvorne knjižnice! Človek vsaj tam pozabi vsakdanjih potreb!¹⁰ V AsIPh je tako že l. 1888 objavil »Etymologische Mischellen« in s tem utrl pot svojim etimološkim študijam. Pri raziskavah je bil Štrekelj temeljit in natančen, kar je nedvomno privzel že od svojega profesorja Miklošiča. Pri etimologiji krajevnih imen je bil najvišja avtoriteta, kar mu je še mnogo pozneje priznaval tudi tako odličen zgodovinar, kot je Milko Kos.¹¹ Še isto leto se je lotil iskanja slovenskih elementov v furlanščini in v ta namen prosil Levca, naj mu pošlje furlanski slovar.¹² V AsIPh 1890 je mdr. objavil tudi razpravo »Zur Kenntniss der slavischen Elemente im friaulischen Wortschatze«, pri čemer mu je prav dejstvo, da je aktivno obvladal furlanščino, ki se je poleg italijanščine naučil v Gorici, pomagalo rešiti prenekatero vprašanje v zvezi z našim besediščem.*

Leta 1885 je Štrekelj sprejel službo domačega učitelja pri grofici Mannsfeld-Collaredo. Naslednje leto (15. 5. 1886) je vložil pri dekanu prošnjo, da bi mu bila podeljena venia legendi za slovansko filologijo. Habilitacijo je uspešno opravil s predavanjem o velikoruskih bilinah, in 30. 8. je bil imenovan za privatnega docenta.¹³ V »Slovanu« 3/1886, str. 334 že lahko beremo naslednje obvestilo: *Naš rojak, dr. Karol Štrekelj, privatni docent slovan. jezikoslovja, pričel je dne 18. oktobra t.l. predavati prvič na dunajskim vseučilišči. Čita dvakrat na teden »O slovanskih starožitnostih« in po jedno uro na teden »O epski poeziji Velikih Rusov«. Mlademu učenjaku slava!*

O svojem namenu izdati Slovenske ljudske pesmi je pisal Levcu, ki mu odgovarja v imenu Slovenske matice 9. 11. 1886, da ima Vrazovo zbirko Sket.¹⁴ V pismu z dne 2. 4. 1887 je predstavil Štrekelj Levcu že svoje načrte glede Slovenskih narodnih pesmi in mu na kratko razložil tudi nekaj svojih osnovnih načel, katerih se je nameraval držati kot izdajatelj. To pa predvsem zato, ker je domneval, */.../ da se bo stvar o izdaji slovenskih narodnih pesmi obravnavala že prihodnjič v glavnem zboru »Matiče slovenske« /.../ Ta mesec Vam mislim poslati majhno oglasilo, v katerem mislim povabiti naše rodoljube, naj bi mi blagovolili doposlati in zbirati narodne pesmi. Jaz sem zdaj, ko imam Vrazovo zapuščino v rokah, zatrdno sklenil, zbrati in urediti vse do zdaj natisnjene in nenatisnjene ali zapisane slovenske narodne pesmi. Žalibog, da se zdaj ne morem z vso*

¹⁰ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 37), 18. 11.1884.

¹¹ Milko Kos, Stanje in naloge slovenske kolonizacijske zgodovine. ČZN 1940, 26–32.

¹² Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 61).

¹³ O tem poročila Ljubljanski zvon 1886, str. 447, »Listek«.

¹⁴ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. D).

silo lotiti dela, ker mi je prej pripraviti k tisku fonologijo kraškega narečja, katero podam dunajski akademiji in morfologijo cerkljanskega narečja, katerega je sicer Baudouin v »Archivu« popisal, ali tako vihravo, da se kar čudim. Ta stvar bo precej velika, in meseca maja bom moral celo za nekaj dni skočiti v Cerklno, da stvar bolj natanko preštudiram. Meseca julija bi začel podrobneje študirati narodne pesmi.¹⁵

Štrekelj sedaj ni odstopil od svojega načrta. Še bolj je poglobil svoje študije o narodni poeziji in se začel lotevati širših področij slovanske etnologije, kar je razvidno iz njegovih predavanj, ki jih je imel kot privatni docent na Dunaju. Prvo leto je predaval o slovanskih starožitnostih in velikoruskem epskem pesništvu. V letih 1887 in 1888 je imel mdr. predavanja: »Slavische Ethnographie«, »Geschichte der dalmatinisch-slavischen Literatur«, »Die bulgarische Volksepik« ter »Das slovenische Volkslied«.¹⁶

V letu 1887 je objavil v AslPh tudi prispevek o ljudski legendni pesmi o svetem Alešu »Zur Alexiuslegende. Zwei slovenische Volkslieder«. Prvima variantama je dodal v AslPh 1888 še dve verziji iste pesmi in s tem podprl ugotovitev, da je ta v vseh evropskih literaturah priljubljeni legendni motiv v pesniški obliki razmeroma široko razširjen tudi na Slovenskem. Štrekelj je tedaj že izdelal svojo metodo in kriterije znanstvene obdelave narodne pesmi. Njegovo osnovno načelo je bilo verno zapisovanje narodnega blaga – brez popravljanja in preknjiženja – v narečju. Pesmi je ločeval na narodne in ponarodele in pri ugotavljanju njih izvora uporabljal predvsem historično geografske raziskave, podprte z natančnim poznavanjem virov in literature. Da se je zavedal pomena, ki ga ima melodija pri narodni pesmi, je očitno, saj izvira edini notni zapis legende o sv. Alešu v dolini Idrijce prav izpod peresa Štreklja samega.

Po teh prvih študijah se je Štrekelj načrtno lotil dela. Ker se je odločil, da ne bo izdal le Vrazove zapuščine, temveč si je zadal za cilj izdati Slovenske narodne pesmi v celoti, je ne le začel iskati zbirke narodnih pesmi slovenskih rodoljubov ter objave narodnih pesmi in drugega narodnega blaga, ampak se je namenil, da bo s pomočjo zbiralcev po celi Sloveniji poskusil dobiti še več gradiva. Zato je že septembra tega leta (1887) za objavo v »Ljubljanskem zvonu« poslal Levcu »Prošnjo za narodno blago«. Isto prošnjo je objavil še v »Slovanu« in »Slovenskem narodu«. Morda je oglas izšel še kje drugje, ker je na koncu pripisal: *Slovenskim časopisom, ki bi radi ta poziv priobčili, bodem jako hvaležen*. Pri slovenskih rodoljubih, ki so mu na »Prošnjo« poslali svoje zbirke, je imel Štrekelj lep uspeh. Nasprotno pa mu ni bila naklonjena Matica. Zato je ponovno pozval slovensko javnost k zbiranju narodnega blaga v mariborskem »Popotniku« (Popotnik 9/1888, 5). Odzval se je celo Miklošič, ki mu je podaril neobjavljene zbirke slovenskih narodnih besed in pesmi.

Idejni načrt je postavil na realna tla in se s tem nekoliko oddaljil od Krekovih iluzornih planov, podajati obširen komentar ob vsaki pesmi. Takole pravi v svoji Prošnji: *Ako ne bomo mogli podati obširnega dovršenega komentarja vsaki pesmi, pravljici, pripovedi, vraži /.../, izkušali bomo usaj s kritično izdajo raziskovanje in učenje našega ustnega slovstva kolikor toliko pospešiti in olajšati*. Pri tem pa si je zadal nalogo zelo široko in podjetno: *Podpisanec namerava torej urediti in izdati vse Narodno blago, kar ga more dobiti po tiskovinah in rokopisih /.../ razprostrl je svoje mreže na vse kraje, koder živi narod slovenski* (tudi kajkavsko izročilo). Sicer pa se je pri izdajanju ljudskih pesmi s Krekom v marsičem strinjal. Tako opozarja na koncu svoje Prošnje na Krekovo knjigo »Einleitung in die slavische Literaturgeschichte« in na sestavek »Nekoliko opazek o izdaji slovenskih narodnih pesmi«.

¹⁵ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184.

¹⁶ Rokopis predavanj »Slavische Altertümer« in »Slavische Ethnographie« hrani Pokrajinski arhiv Maribor, kopijo pa Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU v Ljubljani.

Iz »Prošnje za narodno blago« je razvidno, da se je Štrekelj nameraval posvetiti ne le ljudski pesmi, ampak širšemu področju narodopisja. Predmet raziskave sam na nekem mestu imenuje »narodno blago« in besedo opredeljuje: *Kaj pa si mislimo z besedo narodno blago? To čemur sicer pravijo tudi ustno ali tradicijsno slovstvo, ki obsega vse, kar pomaga spoznavati in preiskovati »dušeslovje« kakega naroda, ali kakor denašnji radi pravijo, »demopsihologijo« njegovo. V novejšem času se rabi za narodno blago in učenje o njem pogosto angleška beseda folklore, nauk ali vesti o narodu. Folklorista ne zanima samo narodna pesem, pravljičica, pripovedka, uganka, vraža, narodni pregovor, rek in zagovor – on pazi tudi na šege in običaje, na narodno pravo, narodne igre, narodno medicino in vremenska pravila kmetova; tudi kletvin in narodnih anekdot ne zameta.*¹⁷

Štrekelj se je že sam zavedal izjemne obširnosti svojega programa, vendar je bil mnenja, da ga bo s pomočjo »svojih rojakov« mogel izvesti. Posebno je zaupal v uspeh objave realne strani ustnega slovstva. Pod tem pojmom je naštel pesmi, pravljičice, pripovedi, anekdote, pregovore in reke, vraže, zagovore in kletvine. Nato nadaljuje: *Formalna stran narodnega blaga, obsegajoča šege in običaje, katerim smemo v nekaterih obzirih prišteti tudi narodno medicino, narodne igre in seveda narodno pravo, – ta stran je težavnejša in potrebuje več časa za opis, kakor prva. Dasi si jo hočemo ohraniti za poznejši čas, upamo vendar, da bomo v kratkem času mogli stopiti pred svoje rojake z navodom, kako imajo take stvari zapisovati in popisovati.* Navodila je izdelal le za prvi del svojega programa, torej za t. im. *realno stran ustnega slovstva.*

Pojem »folklore« ki se, kot pravi, *rabi za narodno blago in učenje o njem*, je prevedel kot *nauk ali vesti o narodu*. Besede etnologija pa v tekstu ne omenja. Vsebinsko izraza »narodno blago«, ki naj bi ga tudi (a ne samo!) raziskovala »folklore«, je razložil podobno kot Krek.¹⁸

Med napotki, ki jih daje za zbiranje ustnega slovstva, je na prvem mestu ta, da je vsak zapis kolikor se da natančen in vester. *Zapisovalec naj napiše vse to in samo to, kar se mu pripoveduje ali poje, /.../ gleda naj dalje, da se kolikor mogoče poslužuje tudi tistih besed in oblik, v katerih se mu kaj pripoveduje; narečju posebne glasove naj zaznamuje s posebnimi znamenji. Pazi naj na naglas in zaznamuje naj vsaj zlog, kateri je naglašen, ako sicer ni vaje, naglas podrobneje razločevati. /.../ Naj se tudi melodija skuša ujeti.* In utemeljuje: *Vestni zapisi pa nam lahko pomorejo, sestaviti zgodovino tega in onega proizvoda, morejo nam pokazati pot, po kateri je prišel v kraj, kjer ga je zajela zapisovalčeva roka; morda nam tudi povedo, odkod je in kedaj je začel svoje potovanje po naši domovini, v našem narodu.*

Izločitev puhujšljivih pesmi utemeljuje z domnevo, da so šele nedavno s tujine prinesene.

Kar se tiče objave različnih variant ene in iste pesmi je oprl svoje stališče na Heyman-Steinthala. Poudaril je tudi, naj se vsemu poslanemu pristavi kraj, kjer je bilo zapisano, in ime pevca ali pripovedovalca, po možnosti pa tudi njegovo starost in, ali je bil v kraju, kjer je pripovedoval rojen.

Kako je delo steklo naprej, lahko razberemo iz pisma, poslanega Levcu z Dunaja 17. 11. 1887: *To delo me je zdaj poleg mojih predavanj popolnoma prevzelo, vendar ne*

¹⁷ Primerjaj citat na str. 15.

¹⁸ Zanimivo je s tem primerjati njegov koncept pisma Gabrielu Majcu iz leta 1907 (gl. spodaj, str. 35). Drugačno razlago izraza »folklore« podaja v svojih graških predavanjih literarne zgodovine Slovencev (cca l. 1899). Tu namreč v uvodnem poglavju ugotavlja, da se je *nenavadno razvilo proučevanje narodno-poetičnih elementov literature, zvezanih na eno stran s poezijo srednjega veka, na drugo stran pa z današnjo narodno tradicijo, za katero so pričeli rabiti angleško nazivalo folklore (znanje narodovo ne o narodu). To je bil nov podvig zgodovinsko literarnega proučevanja v malo poznano stroko poetičnega stvarjenja, kakor tudi narodnega bistva in psihologije.*

vidim, da bi se že bližal sredi, a kajli šele koncu. Mnogo truda me stanejo tudi zgodovinska poročila o pevanju in pesmih pri Slovencih. Jagič v svoji »Gradži za slovinsku narodnu poeziju« se ni oziral na nas, dasi imamo nekaj prič o pesmih iz starejših časov (npr. Nicoletti, Valvasor itd.).¹⁹

V letu 1889 je umrl Cigale – prevajalec civilno pravnih zakonov, zato je naprosil kontrolni urednik državnega zakonika prof. Stritar Štreklja, naj mu pomaga prevajati, česar se je Štrekelj lotil z veseljem in dobro pripravljen, kot pravi sam: *V ta namen sem proučil zadnja dva letnika državnega zakonika in več letnikov deželnega zakonika za vojvodino Kranjsko.*²⁰ Preizkušnjo za urednika zakonika je opravil že meseca julija in januarja 1890 je bil sprejet za urednika slovenske izdaje državnega zakonika na Dunaju. Nedvomno je bil Štrekelj za prevajalca najbolj usposobljen, saj se je že v študentskih letih ukvarjal s prevajanjem, ne le leposlovja, ampak je prevajal Bogiščičev državljanski zakonik za Črno goro v nemščino, o čemer piše tudi v svoji avtobiografiji.²¹ V Štrekljevem prevodu, za katerega je značilen izredno lep in bogat jezik, je izšlo vse gradivo civilno-pravnih zakonov za Kranjsko.

Leta 1893 mu je po rojstvu druge hčerke umrla žena, kar izvemo iz Stritarjevega (16. 1. 93) in Oblakovega (17. 1. 93) sožalja,²² vendar je moral imeti pri vzgoji otrok pomoč, kajti tudi še preden se je v Gradcu ponovno poročil, je neumorno delal dalje. Med njegovimi glavnimi nalogami je bila priprava »Slovenskih narodnih pesmi«. Dotedanjega predsednika Slovenske matice – Marna, ki je umrl 27. 1. 1893, je nasledil Fr. Levec, s tem pa so se odprla vrata tudi Štreklju. Matičin odbor je na seji 21. 12. sklenil načelno sprejeti njegovo ponudbo. Prav tako so odobrili njegovo prošnjo, da mu narodno blago, ki ga hrani Matica, posodijo v uporabo.²³ Sedaj je imel Štrekelj na razpolago vse do tedaj zbrano gradivo in je lahko začel z vso resnostjo pripravljati rokopis prvega snopiča. Dne 4. 4. 1895 je Matica potrdila prejem rokopisa, ki ga *nameravajo pregledati trije gospodje*. Levec je pripisal, da so ti ocenjevalci: *Hubad, Wiesthaler in dr. Fr. Lampe*.

Štrekljev koncept izdajanja Slovenskih narodnih pesmi je izstopal po svoji znanstveni metodi tudi v evropskem merilu, kar so mu priznavali predvsem tuji kritiki tistega časa (Aleksander Brückner, Jiří Polívka, Konstantin Jireček, František Pastrnek). Poleg tega, da tekstov ni spreminjal v knjižno slovenščino, je objavil tudi variante in različice, ter opremil delo s številnimi opombami in komentarji. Vrednost zbirke daje tudi navedba krajev oz. pokrajin in ne nazadnje je treba opozoriti na njegovo razvrstitev pesmi, ki je z nekaterimi njegovimi in nekaterimi poznejšimi dopolnitvami še danes veljavna. Njegova znanstvena metoda je temeljila mdr. na tedaj splošno veljavni delitvi pesmi na umetne, narodne in ponarodele. Priznaval je obe razvojni poti pesmi: tako umetne pesmi, ki ponarodi, kot narodne, ki ji da umetno lice šele zapisovalec, oz. pesnik. Zagovarjal je to svoje stališče, čeprav je poznal sodobnega raziskovalca Johna Meierja, na katerega štu-

¹⁹ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973 VIII/B, št. 50).

²⁰ Levec mu je poslal informacije o »Deželnem zakoniku kranjskem«, namreč, da tiska zakonik kranjska tiskarna Klein in Kovač v Ljubljani, tiskano polo po 2 kroni (NUK 184 Ms 973, VIII/B, št. 64).

²¹ *L. 1883 pridem po Miklosichevem priporočilu k Bogiščiču, ki se je tedaj mudil na Dunaju, da bi dal na nemški jezik preložiti državljanski zakonik, ki ga je on sam sestavil za kneževino Črno goro. Prelagal sem pri njem v hotelu, ker ni hotel dati rokoptsa iz rok. Kar se je tikalo juridičnih izrazov, te mi je Bogiščič sam razlagal in razjašnjeval. Jaz sem preložil okoli 500 §. Bogiščič je bil z mano in z mojo prelogo popolnoma zadovoljen. Še leta 1885. me je zopet poiskal za enako delo, pa tokrat nisem mogel sprejeti njegove ponudbe, ker sem moral odriniti dan pozneje na Češko.*

²² Oboje ohranjeno v prepisu P. Strmška v mariborski univerzitetni knjižnici, Ms 229.

²³ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 4), 28.12.1893.

dijo »Biologija narodne pesmi« se sklicuje Glonar v Predgovoru k 4. knjigi. O težavah, ki jih je imel pri urejanju ljudskih pesmi, je pisal Štrekelj sam v pismu Levcu (22. 12. 1899): *Najtežavnejše delo je pri urejanju razvrstitev, ta me je tudi zadržala, da nisem mogel rokopisa prej končati. Po večkrat sem namreč izpremenil načelo razvrstitev in to mi je pri tolikem številu listov in lističev nakopalo vsakokrat po poldrugi mesec novega sitnega dela. Dalje je pri liričnih pesmih, kjer imamo opraviti z občutki in ne z dejanji, ki jih narod lažje ohrani v spominu, oblika mnogo bolj porušena kakor pri pripovednih in češče je vsled meglene vsebine po več pesmi spojenih v eno tako, da je prvotni tip le iztežka spoznati, kar seve da ne olajšuje razvrstitev. Načela, ki sem se jih držal pri razvrščanju II. dela, pojasnujem na platnicah, pozneje pa v uvodu k II. zvezku.²⁴*

Ob izidu prvega snopiča so se znova začele težave, ki so spremljale zbirko še lep čas Štreklejevega urednikovanja. Spori so se najbolj zaostri ob predložitvi in izidu 6. snopiča, ki je prinesel vasovalske pesmi,²⁵ po izidu 7. snopiča pa so se trenja ublažila.

Kot vzporednico Semenovičevemu prispevku v AslPh XI o ljudskem verovanju, da počiva zemlja na ribi, razširjenem v Malorusiji, vzhodni Galiciji in gornji Madžarski, je objavil prispevek »Zum Volksglauben, daß die Erde auf einem Fisch ruhe«. V članku razlaga Štrekelj podobno kozmogonsko prepričanje, izraženo v dveh slovenskih ljudskih pesmih, in nava-ja podobne ljudske predstave tudi pri drugih, ne le slovanskih narodih.

Leta 1896 je umrl docent graške univerze Vatroslav Oblak, še preden je bil imenovan za izrednega profesorja. Brez večjih zapletov, morda po Jagičevem nasvetu, (čeprav sta na isto mesto kandidirala tudi M. Murko in J. Sket), ga je na stolici za slovenski jezik in slovstvo na graškem vseučilišču, nasledil K. Štrekelj. Za izrednega profesorja je bil imenovan s cesarskim sklepom z dne 4. 10. 1896. Njegova glavna dolžnost so bila predavanja o slovenskem jeziku in slovstvu v obsegu 3 do 4 ure na teden, poleg tega pa še predavanja iz drugih predmetov slovanske filologije.²⁶ Ker je bila stolica ustanovljena na pobudo slovenskih poslancev v državnem zboru, je veljala za politično profesuro in ta politični prizvok je – čeprav ga je Vatroslav Oblak uspel precej ublažiti – preganjal še prvega izrednega profesorja Karla Štreklja.

V petnajstih letih, vse do svoje smrti l. 1912, je imel predavanja predvsem o slovanski gramatiki (*Grammatik der slovenischen Sprache, Ausgewählte Capitel aus vergleichender Grammatik, Über die fremden Elemente auf dem grammatischen Gebiete der slavischen Sprachen, Historische Grammatik der serbokroatischen Sprache, Altslovenische Grammatik, Historična gramatika slovenskega jezika, Altkirchenslavische Grammatik, Ausgewählte Kapitel aus der slavischen Syntax*); dalje je predaval o morfolgiji in fonologiji nekaterih slovanskih jezikov (*Historische Phonologie der serbokroatischen Sprache, Historična morfolgija slovenskega jezika, Historische Morphologie der serbokroatischen Sprache, Historična fonologija slovenskega jezika*). Skrbno je pripravil predavanja o zgodovini slovenskega slovstva, rokopis teh predavanj je po vsej verjetnosti prvi ohranjeni znanstveni pregled literarne zgodovine Slovencev. Poleg tega je predaval tudi o zgodovini srbohrvatske literature do konca 18. stol. in v 19. stol. (*Geschichte der serbokroatischen Literatur bis zum Ende des 18. Jahrhunderts, Geschichte der serbokroatischen Literatur im 19. Jahrhundert*) ter o slovenski kakor tudi srbohrvatski ljudski pesmi in slovanski etimologiji (*Slovenska narodna pesem, Das serbokroatische Volkslied, Über*

²⁴ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 72).

²⁵ Več o tem gl. J. Glonar, *Slovenske narodne pesmi IV*. Ljubljana 1908–23, str. 26–31.

²⁶ *Slowenistische Forschungsberichte Band 2*, Graz 1987.

slawische Volks-Etymologie, Über die fremden Elementen in den slavischen Sprachen). Predavanja kakor tudi vaje je imel dalje še o starocerkvenoslovanskem jeziku in spomenikih (*Altkirchenslawische Sprachdenkmäler, Monumenta Frisingensia, Übungen an altkirchenslawischen und südslavischen Texten*), o slovanski paleografiji (*Slavische Palaeographie*) ter o ruskem jeziku (*Einführung ins Russische, Russische Übungen*).

Slavistični seminar v Gradcu 1911. V sredi sedita pri mizi profesorja dr. Karel Štrekelj in dr. Matija Murko, okoli z leve zgoraj proti desni slušateljci: Joža Lovrenčič, Stojšič, Jebavý, Jože Puntar, Trontel, neznani Slovak, Anton Breznik, Janko Kotnik, Karel Oštir, Pinter, Miličevićeva, Tommaseo, Joža Glonar, Ivan Favai, neznana Dalmatinka

18. marca 1903 je bilo na ustanovnem občnem zboru Znanstvenega kluba v Mariboru, na predlog Matije Murka, ustanovljeno Zgodovinsko društvo za slovensko Štajersko. V njegov delokrog je bilo vključeno tudi narodopisje, ki prvotno ni bilo predvideno. Predsednik pripravljalnega odbora Zgodovinskega društva za slovensko Štajersko je bil dr. Fran Kovačič, Kaspert in Štrekelj pa sta bila osrednji znanstveni osebnosti.²⁷ Društvo je pripravilo temelje knjižnici, muzeju in arhivu ter pospešilo izdajo lastne publikacije. Prav Štrekelj in Murko sta bila pobudnika, da je glasilo že z naslovom (*Časopis za zgodovino in narodopisje*) prevzelo nalogo, da bo gojilo tudi etnografijo.²⁸

Tudi v pripisu k pismu Luki Pintarju 12. 8. 1903 razlaga Štrekelj svoje nove načrte v korist slovenski etnologiji: *Silna potreba je, da bi naša Matica – ker drugega društva nimamo – spravila na dan navodila, kako je zbirati narodno blago, vse to, kar se dandanes imenuje folklore. Vsi drugi narodi skoraj imajo že take navode, edini mi ne! Spis naj bi bil prilično tako velik kakor je Radičeva »Osnova za sabiranje i proučavanje*

²⁷ Prim. : Franjo Baš, Prelat dr. Fran Kovačič. ČZN, Maribor, 1939, str. 1–39.

²⁸ Prim. : I. Grafenauer, Matiji Murku v spomin. SE 5/1952, 197–207.

grade o narodnom životu, priobčena v II. zvezku »Zbornika za narodni život i običaje južnih Slovena«. Seveda bi se bilo ozirati tudi na podobna navodila drugih narodov, zlasti na angleški George Laurencea Gomme-a. Prosim Vas, da sprožite to stvar v odboru Slov. Matice. Jaz bi bil pripravljen sestaviti tako navodilo.

V ČZN je l. 1906 med drugim objavil oceno knjige Ivana Šašlja »Bisernice iz belokranjskega narodnega zaklada I. (Ljubljana 1906)«. Štrekljeva ocena dokazuje njegovo globoko poznavanje tovrstne snovi. Poleg uvodnih popravkov nekaterih šašljevih napačnih razlag in izpeljav belokranjskih krajevnih imen (npr. Hinje, Dragatuš, Tušev...) ter pripomb na besedni in jezikovni zaklad Belokranjcev, je pospremil tudi druge razdelke Šašljeve knjige s pretehtanim, strokovno podprtim komentarjem človeka, ki pozna etnološko problematiko in strokovno literaturo. Opombe in nasveti, ki jih podaja Štrekelj tukaj, so še danes koristni in upoštevanja vredni. Ureditvi pregovorov npr., ki jih je Šašelj razvrstil po abecednem redu prve besede, Štrekelj ne ugovarja, ker obseg zbirke ni ravno velik, vendar pa pristavlja, da bi vsaka večja zbirka morala biti urejena drugače, morda po vzorcu poljske Adalbergove ali maloruske Frankove zbirke. Hkrati dostavlja, da bi Šašelj moral pomen nekaterih pregovorov razložiti ali pa povedati, ob katerih prilikah se rabijo. Šašljeve Bisernice so ena prvih etnoloških knjig, v kateri so pri dvojnikih ali inačicah ljudskih pesmi navedene ustrezne številke iz Štrekljeve zbirke Slovenskih narodnih pesmi. To prakso, ki se je ohranila pri vseh pomembnih zbirkah do danes, je Šašlju svetoval Štrekelj. Predlaga tudi ustrežnejšo razporeditev gradiva v razdelku, kjer so zajete vraže, prazne vere in narodni običaji; oddelku pravljice in pripovedke upravičeno očita medlost in dodaja sam delček znanstvenega aparata, ki rubriki manjka.

Žal Štrekljevo sodelovanje s ČZN ni bilo dolgotrajno. V društvenem odboru je namreč prišlo do vidnih nesoglasij. Štrekelj je zaradi tega takoj po izdaji Vrazove številke izstopil iz odbora in iz kroga sotrudnikov, to pa predvsem zato, ker je pri društvenikih, ki so si želeli predvsem krajevnogodovinskega gradiva, pa tudi pri nekaterih odbornikih, ki so prav tako bili mnenja, da naj bi zgodovinsko glasilo služilo v prvi vrsti izrazito zgodovinskemu proučevanju, prišlo do odpora proti njegovim jezikoslovnim razpravam. Tako se Štrekljevo ime pojavi v ČZN 1910 – 1914 le še v zvezi s prispevkom Števana Kūharja »Narodno blago vogrskij Slovincov. Spisao v prekmurskom narečji«. Števan Kūhar je narodno blago zapisoval v Bratonicah in okolici. Štreklju je poslal svojo zbirko tamkaj zapisanih narodnih pesmi, za katere je Štrekelj v uvodu obljubil, da jih bo objavil ob svojem času v dodatku k Slovenskim narodnim pesmim. Kūharju je dal tudi napotke za zapisovanje ljudskega pripovedništva, in je bil sam mnenja, da je cena teh zapisov *bolj v jezikovnem, kakor v narodopisnem oziru*.

Medtem se je Štrekelj že zavzeto lotil priprav za izdajo narodnih pesmi z napevi. Leta 1905 je namreč avstrijsko ministrstvo za bogočastje in nauk na Dunaju na pobudo vseučiliškega profesorja klas. filol. (ministra za uk in bogočastje) Wilhelma Hartla sklenilo izdati »Avstrijske narodne pesmi« in za urednika slovenskega dela zbirke izbralo dr. Karla Štreklja. Zaupalo mu je tudi sestavo nabiralnega odseka. Kljub novemu projektu se je Matica odločila, da bo Štrekljevo zbirko izdala do konca.

Še tisto leto je Štrekelj sklical prvo sejo slovenskega delovnega odbora za publikacijo ministrstva za bogočastje in nauk »Avstrijske narodne pesmi« in to v nedeljo 17. 12. 1905 v »pisarnici Glasbene matice« v Ljubljani.²⁹

²⁹ Odborniki, izvoljeni na seji delovnega odbora za slovenske narodne pesmi, ki je bila v nedeljo 17. 12. 1905 od 9. zjutraj do 7. zvečer z dvournim opoldanskim odmorom, so bili naslednji : M. Hubad za Gorenjsko, Fr.

Po zgledu J. Pommerjevega navodila za zbiranje in zapisovanje ljudskih pesmi z napevi (Das Volkslied in Österreich. Anleitung zur Sammlung und Aufzeichnung. Fragebogen) je izdal bolj pregledna in krajša »Osnovna načela za publikacijo Avstrijske narodne pesmi«. Iz teksta samega je najbolj razvidno, kakšna stališča je zavzel Štrekelj do ljudske pesmi in kakšna so bila njegova izhodišča. Takole je opredelil predmet raziskave: *V sestavo take zbirke je predvsem potrebno, da se zaslede in zapišejo v nižjih slojih avstrijskih narodov nastale in pete pesmi, njih narodni plesi in drugačni glasbeni izrazi glasbenega življenja, ki še niso bili zabeleženi do zdaj. Prevzeti pak bo v to zbirko muzikalnega in pesniškega narodnega duha (to je pesmi usake vrste in oblike, ritmične in rimane recitacije, način vriskanja ali juckanja, plesne melodije itd.), ki so sicer že zapisani in natisnjeni ali objavljeni (n.p. v časnikih, na posameznih listih, v pisanih ali tiskanih zbirkah ali pesmaricah itd.), pa še niso bili dozdaj kritično uporabljeni in obdelani.*

Skupaj z delovnim odborom je sestavil »Navodila in vprašanja za zbiranje in zapisovanje narodnih pesmi, narodne godbe, narodnih plesov in šeg, ki se nanašajo na to.« Navodila prinašajo razširjene in natančne napotke zbiralcem. Poleg poglobljenih in široko zasnovanih vprašanj (vsega skupaj 248) še nauk, kako naj se zapisuje melodija (ta del je dodal M. Hubad) in besedilo pesmi. Pri tem se je držal praviloma istih načel, kot že pri Slovenskih narodnih pesmih.

Kot tehnični pripomoček je Štrekelj nadalje izdal »Poprašalno polo«, ki je s sedemnajstimi vprašanji v strnjeni obliki posnela vsebino »Osnovnih načel«. V teku prvega leta je odbor razposlal 12000 izvodov vsem župnim uradom, županstvom, šolskim vodstvom ter mnogim posameznikom.

28. 4. 1909 je imel ožji vodilni odbor za celotno izdajo sejo, na kateri se je posvetoval in sklepal o pripravi in ureditvi prvega in nadaljnjih zvezkov. Obširno poročilo s predlogi sta podala Josip Pommer in A. Hauffen (Grundzüge für die Herausgabe). S pripombami na te predloge so se oglasili tako nemški kot slovanski odborniki – slednji predvsem zaradi nemško-centralistične usmerjenosti ter zaradi strokovnih in narodnostnih nesoglasij. Podobno kot prof. Hostinsky pri Čehih, je tudi K. Štrekelj izdelal svoje pripombe in ugovore (22.7.1909), ki obsegajo celih 10 in pol strani. V njih je razložil svoja stališča k nekaterim tehničnim in strokovnim problemom, ki bi jih morali pri tako obsežni zbirki rešiti.³⁰

Na Štreklja, kot strokovnjaka na področju narodopisja, so se pogosto obračali predvsem njegovi zbiralci narodopisnega gradiva. Poleg Ivana Šašlja, Antona Breznika, Franca Kramarja, Matije Sile in Števana Kūharja tudi Gabriel Majcen, učitelj v Mariboru, ki mu je poslal svoj koncept za narodopisno popisovanje in ga prosil za pripombe. Štrekelj se je vestno poglobil v vprašanja in probleme in odgovoril zelo stvarno. Odgovor je zanimiv še predvsem zaradi Štrekljeve definicije »folklore«, ki jo je enačil z narodopisjem, oz. etnografijo: *Folklore ali narodopisje (etnografija, v razliko od etnologije: narodoznanstva) se ozira bolj na mišljenje in verovanje, na šege in pripovedi človeka /.../ naroda brez kulture in pod vplivom kulture, kakor /.../ zunanje stvari; na te gleda le ona toliko, v kolikor so prvemu prilagojene in služijo v njega razumevanje. Ni se torej toliko ozirati*

Milčinski za Dolenjsko, prof. A. Štrifof za Notranjsko, Josef Križman za Istro, J. Kokošar za Goriško, J. Scheinigg za Koroško, dr. Josef Tominšek za JZ Štajersko, Gabriel Majcen za SV. del Štajerske. Za redaktorja muzikalnega dela zbirke je bil izvoljen M. Hubad; M. Murko je bil podpredsednik, L. Pintar blagajnik, Fr. Milčinski in dr. J. Tominšek pa tajnika.

³⁰ Več o tem gl. Matija Murko, Velika zbirka slovenskih narodnih pesmi z melodijami. Et III. 1929, str. 16. Štrekljev rokopis s pripombami na predloge o izdaji zbirke hrani Glasbenonarodopisni inštitut (ŠZ I, OSNP).

na prirodu, ki je pri nas več ali manj enaka, ne na to, kako rastlinje, ali živali /.../ se kje nahaja, kakor na to, kaj narod misli ali pripoveduje ali ve o prirodi, o živalih, o rastlinah, o rudninah. Ni gledati na takozvano narodno racionalno vršbo kakega opravila, ampak na to, kako se sploh vrši, s kakim orodjem in pa zlasti s kakimi šegami.

Za monografsko obdelavo kraja je razdelil etnološko tematiko na t. im. »zunanjí značaj naroda«, pod katerega je uvrstil poleg materialne kulture (obleka, stanovanje, jedi in pijače, gospodarstvo in poslovanje) tudi fizične posebnosti naroda ter na t. im. »notranji značaj naroda«, kamor uvršča družinske razmere in družabost, moralnost, versko prepričanje, navade (letne, kmetijske, pravne) in običaje (družinske, priložnostne), dalje ples, zabavo, igro ter duhovno ustvarjalnost (pesmi, legende, pripovedi, pravljice, anekdote, prislovice, zastavice), estetski čút (v obleki, v plesu, v krašenju, v slikanju in rezljanju), znanost (prirodoslovna, medicinska, kozmologija in metereologija, matematika) ter narečja in slovar.³¹

Leta 1907 je bil Štrekelj z brzojavko bolgarskega ministrstva za prosveto povabljen na stolico za slovansko filologijo v Sofijo. Murko je, kot sam piše v »Spominih«, to priložnost takoj porabil, odpotoval na Dunaj ter dosegel, da je ministrstvo z Dunaja posredovalo pri graški fakulteti, naj tako znanstveno moč, kot je bil Štrekelj, zadrži za Gradec. To je bilo za Štreklja zelo važno. Nič ga ni mikalo oditi v Sofijo, saj bi to pomenilo veliko oviro tako za njegovo družinsko življenje kot za njegovo delo. Ob tem je prišlo do manjših nesporazumov s prof. Jagićem³², vendar so se, kot piše Murko, zadeve kmalu razčistile. Murkove intervencije so očitno imele pozitivne rezultate in Štrekelj je leta 1908 pod ministrom Marchetom končno postal redni profesor.

V zadnjih letih svojega življenja je Štrekelj nadaljeval z delom na jezikoslovnem, zlasti leksikalnem in gramatičnem področju, dalje je skušal izpopolniti svojo dialektološko študijo cerkljanskega narečja, predvsem pa se je še vedno zelo zavzeto posvečal ljudskemu pesništvu.

14. snopič SNP, ki ga je Štrekelj še uspel izdati pred smrtjo, je vseboval vojaške pesmi, ki se nanašajo na zgodovinske osebe in dogodke. V drugem razdelku so pesmi o raznih nevojaških stanovih in njihovem delu, v tretjem pa otroške pesmi. To je bil zadnji snopič, ki je izšel pod Štrekljevím urednikovanjem. Štrekelj je leta 1911 ocenil dokončen obseg Slovenskih narodnih pesmi na kakih 18 snopičev z dodatki k I. in II. zvezku (okoli 15 – 20 pol) in z obsežnimi indeksi k celotni zbirki.³³

Spremenil je tudi prvotni načrt, da bi pesmim sledili pregovori in uganke, in je napovedal kot naslednje »pripovedke in pravljice«, ki utegnejo zavzeti okoli 70 pol in jih je večinoma že prepisal iz tiskanih virov oz. iz njemu razpoložljivih rokopisov. Nameraval je že stopiti v zvezo z najboljšim slovanskim poznavalcem narodnih pravljič, kolegom J. Polivko v Pragi. O starejših knjižnih zapisih pa je bil mnenja, da nimajo niti dialektološke niti folkloristične niti plesovne vrednosti.

Vse načrte pa mu je prekrizala bolezen. Tudi izdaja Historične gramatike slovenskega jezika je ostala le še njegova neizpolnjena želja. *Vodenica ga je vrgla že v polovici junija 1911 leta na smrtno posteljo. Vstal je še, ko mu je vsled zdravniške pomoči odleglo in takrat je urejal svoje »Slovenske narodne pesmi« in drugo zapuščino.* Tako Murko,³⁴

³¹ Koncept Štrekljevega odgovora hrani Pokrajinski arhiv Maribor, Karel Štrekelj, korespondenca II.

³² Več o tem glej: P. Strmšek, Iz korespondence Jagić–Štrekelj, ČZN, Maribor, 1924, str. 28–36.

³³ Glej: T. Logar, Slovenska matica 1864–1964, Ljubljana, 1964, str. 127.

³⁴ M. Murko, Karel Štrekelj, Veda 2. letnik, Gorica 1912, str. 533.

Breznik pa še natančneje: *Dasi ni svojim domačim o smrti nikoli niti besedice črnil, je vendar ukrenil vse potrebno. Uredil je natančno in premišljeno svojo rokopisno ostalino. Zložil je vse listke in papirje po posameznih strokah in jih povil v posebne snopiče. Uredil je tudi vsa pisma in sploh vse gradivo, ki ga je smatral vrednim, da se shrani. Pred domačimi pa je vse to tako skrival, da ni gospa o tem ničesar vedela in smo spoznali vse to šele po njegovi smrti (7. julija 1912), ko smo pregledovali njegovo literarno zapuščino.*³⁵

Štrekelj je bil mednarodno priznan strokovnjak na področju slovanske filologije. Poleg tega, da je bil od leta 1900 dopisni član »Společnosti narodopisnega musea československeho« v Pragi, od leta 1902 pa član »Imperatorske akademije znanosti v Petrogradu, je postal leta 1910 še dopisni član »Kraljevske akademije« v Beogradu.

II. Pomen Štreklovega znanstvenega dela in usoda njegove zapuščine

Ko Ivan Prijatelj govori o spomenici, ki jo je februarja 1879 z Dunaja poslalo med Slovence novo osnovano Slovensko literarno društvo (SN 1879, št. 41), pravi: *Iz jezika te spomenice se vidi, da je sedel v tem društvu mlad mož, ki je imel postati najodličnejši varuh lepote in čistote slovenskega jezika – dr. Karel Štrekelj.*³⁶ Če poznamo njegovo znanstveno pot, se nam resnično zdi spomenica kot življenjski program in prisega tedaj dvajsetletnega študenta. Takole je med drugim zapisano v spomenici: *Največji zaklad vsakemu narodu je njegov jezik, in hrepenenje po popolnosti jezikovej njegov prvi ideal. Namen našemu društvu bode bližati se temu idealu.*

S knjigami pisanimi v materinem jeziku, ustvarjajo si narodi svoje literature, ki so najlepša priča njih duševnega življenja in glavno poročilo narodnemu obstoju /.../ K literaturi spada tudi tradicionalna literatura: to so narodne pesmi, povesti i.t.d. Tradicionalna literatura nam kaže duševne zmožnosti in sploh kulturno omiko naroda /.../ zaradi tega bo naš prvi namen, da bomo nabiranje narodnega blaga začeli v prve vrsti in je pospeševali. Kadar si narodno blago zberemo in izdamo na svetlobo, takrat še le bomo videli, na kakej stopnji duševnega razvoja je naš narod. Vsi omikani narodi zbirajo ali so uže zbrali narodno blago, pri nas pa imamo na tem polju tako malo delavcev! /.../ Narodno blago še le bode nam pokazalo pravo notranje življenje jezikovo. Na tej podlagi bomo si utrdili in oplemenitili literarni jezik na vse strani, da bo čist, pravilen in lep /.../ Jezika ne ustvarjajo jezikoslovci, ampak narod sam. Jezik si moramo razvijati po njegovih naravnih zakonih, če hočemo, da dosežemo njegovo organsko popolnost in lepoto /.../ zato se bomo mi potezali po takih načelih za milo slovenščino in bomo skrbeli, da si pridobi in ohrani tudi za bodoče čase trdno in stanovito življenje.

Od svojih prvih študij o kraškem narečju pa vse do pomembnih jezikoslovnih etimoloških razprav v zrelih letih, je vedno opiral svoja tehtna in utemeljena spoznanja na »živo govornico narodovo«. Z nadaljevanjem in poglobitvijo teh študij, bi po mnenju M. Murka³⁷, Štrekelj lahko pokazal, kaj smo prinesli s seboj iz zakarpatske pradomovine, kaj smo sprejeli od sosedov kmalu po naselitvi in kaj v teku stoletij. Vendar je že s svojimi objavljenimi dognanji podal trdne temelje za nadaljnje raziskovanje v tej smeri.

³⁵ A. Breznik, Karolu Štreklu za spomin. DiS XXV. Ljubljana 1912, str. 452–455.

³⁶ I. Prijatelj, Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina 1848 – 1895; IV, Ljubljana 1961, str. 496.

³⁷ M. Murko, Karel Štrekelj. Veda 2, Gorica 1912, str. 536.

S smrtjo so bili Štrekljevi načrti pretrgani.³⁸ Nedokončana so ostala njegova življenjska dela. Zasnovano in le do polovice napisano zgodovinsko slovnico slovenskega jezika, v kateri je hotel popisati razvoj slovenščine v teku stoletij, od prvih začetkov do naših časov, je izdalo leta 1922 Zgodovinsko društvo v Mariboru: »Historično slovnico slovenskega jezika«. Veliko zaslug je imel pri tem Matija Murko.

Leto dni po Štrekljevi smrti je bil v AslPh (35/ 1913, str. 130–150) objavljen prvi del Štrekljeve disertacije »Phonologie des Goerzer Mittelkarst-dialektes. 1. Vokalismus«.

Med rokopisi dialektološkega značaja je obležal že davno končan spis »Lautlehre des Görzer Mittelkarstdialektes« – nadaljevanje njegove prve znanstvene razprave.

Prav tako je ostalo neobjavljenega še mnogo gradiva o narečju v Cerknem, ki ga je začel raziskovati že v študentskih letih, ker ni bil zadovoljen s tem, kar je o njem pisal J. Baudouin de Courtenay v AslPh.

Štrekelj je po sedmih letih izkušenj, ki si jih je pridobil kot urednik slovenske izdaje državnega zakonika, s katero je dobil slovenski jezik nekako državno sankcijo, spoznal, da *pri ustvarjanju jezika ne more noben filolog presti posameznih besed iz sebe, kakor pajek nit. Jasno mu je bilo, da je pri jeziku najvažnejši družbeni dejavnik in da je treba iskati in iti vprašat onega, ki si je besedo ustvaril, pri katerem je tako rekoč zrastle*. Prav zato si je tudi tako prizadeval, za zapisovanje žive govornice.³⁹ Med gradivo, ki ga je Štrekelj sam označil »iz živega zaklada narodovega« spada ohranjeno slovarsko in dialektološko gradivo iz raznih krajev, delno urejeno po skupinah, najpogosteje pa so besede urejene kar po abecedi. Gradivo je Štrekelj nabral sam ali pa so mu ga dali drugi zbiralci. Danes ga hranijo Arhiv SRS, Inštitut za slovensko narodopisje in Pokrajinski arhiv Maribor. Predstavlja bogat vir, ki bi ga bilo treba čim prej pregledati.

Na Štrekljeva skripta in študijsko gradivo se je pri pisanju svojih jezikoslovnih in primerjalnih študij, delno oprl že Ivan Nahtigal – Štrekljev naslednik na graški stolici; prav tako pa tudi Fran Ramovš pri svojih dialektoloških študijah in Fr. Bezljaj pri sestavi Etimološkega slovarja slovenskega jezika.

Neizpodbitna je Štrekljeva zasluga za slovenski pravopis, saj so poleg Pleteršnikovega in Levčevega pravopisa Štrekljevi in Škrabčevi spisi temelji pravilnega knjižnega jezika. Štrekelj je neprijetne polemike okoli Levčevega pravopisa, ki so se vlekale skozi desetletje, nadaljeval, kot je poudarjal sam, *edinole iz ljubezni do jezika in naroda*. Njegova vloga v boju za pravilno pisanje je bila velika. Še ležeč na smrtni postelji je prijel za pero, da brani materinščino. V svoji zadnji razpravi proti zmotnim jezikovnim reformam, ki je v nadaljevanjih izhajala v »Zvonu« je nazadnje zapisal: *Druge napake popravljati mi brani bolezen, ki mi tudi ne dovoljuje, dokončati spisa že letos*. Dokončal ga ni nikoli, pero mu je vzela iz rok smrt.⁴⁰ K neobjavljenim Štrekljevim člankom z jezikoslovnega področja lahko prištejemo tudi gradivo, ki ga je zbral za razpravo o jeziku na poskusnem listu »Probblatt« za Dalmatinovo biblijo. Štrekljevo delo na področju pravopisnih in slovnčnih vprašanj je najtemeljiteje nadaljeval Anton Breznik.

Če sta ljubezen do jezika in jezikovnega raziskovanja Štreklja vodila k študiju narodnega blaga, mu je z druge strani v isto smer kazalo tudi njegovo tedaj docela moderno pojmovanje literarne zgodovine. Literarnozgodovinskih študij Štrekelj ni mnogo objavljaj, pač pa je zapustil v rokopisu, ki je ostal na Slavističnem inštitutu v Gradcu, obširna predavanja »Zgodovina slovenskega slovstva« (4 rokopisne knjige), ki predstavljajo enega prvih

³⁸ Joža Glonar je v nekrologu (Ljubljanski zvon 1912, str. 409–416) upravičeno zapisal: *Malokdo se je julija 1912 na pokopališču pri sv. Lenartu pri Gradcu, kjer počivata že Jospina Turnograjska in Ivan Macun, jasno zavedal, kakšnega moža smo s Štrekljem izgubili*.

³⁹ Prim. Joža Glonar, Dr. Karel Štrekelj. Ljubljanski zvon, 1912, str. 409–416.

⁴⁰ Prim. Joža Glonar, Dr. Karel Štrekelj, Ljubljanski zvon, 1912, str. 409–416.

ohranjenih pregledov slovstvene zgodovine na Slovenskem. V Uvodu mdr. govori o razvoju filologije v 19. stol., o novih predmetih in metodah literarno-kulturnega raziskovanja ter o tem, kako se je spremenilo prejšnje pojmovanje literature, *katere zgodovinsko raziskovanje skušajo zdaj vedno bolj poglobiti v proces in razmere narodnega življenja* (str. 2). Navaja kritično-teoretične poglede na slovstveno zgodovino, še zlasti odgovore H. Taina na vprašanje, kakšna naj bo slovstvena zgodovina. Ocenjuje jih kot *velik korak naprej po širini historičnih nazorov, ker je v slovstveni zgodovini nazadnje vendar zares treba iskati odseva psihološkega življenja narodovega* (str. 7). Če sploh kaj in koliko je Štrekelj mogel pri svojem orisu slovstvene zgodovine upoštevati Tainova izvajanja, ni mogoče reči, dokler njegov rokopis ne bo kritično pregledan. Vsekakor pa bi bil tak poskus v Štrekljevem času, ko nismo imeli predhodnih del, na katera bi se lahko oprl, celo za človeka z njegovimi sposobnostmi izredno trd oreh.¹¹ Štrekelj sam na začetku drugega dela uvoda potoži: *Knjižne zgodovine, ki bi se približevala bolj širokemu filologičnemu stališču, nimamo še nobene in je tako kmalu tudi ne moremo pričakovati, dokler se ne izkrči pot za njo z dobrimi monografijami* (str. 14). V prvem delu uvoda dalje ugotavlja, da *se je v useh velikih evropskih literaturah, da, tudi manjših, nenavadno razvilo, zlasti, kakor se zdi pod vplivom nemške znanosti, preučevanje narodno-poetičnih elementov literature, vezanih na eno stran z današnjo narodno tradicijo, za katero so pričeli rabiti angleško nazivalo folklore (znanje narodovo, ne o narodu). V prvem oziru se je po znanstvenem preiskovanju odkrivala po vsem obsegu gromada srednjevečne tradicije, katera je bila cela stoletja hrana evropskih narodov in katera spričuje nesumljivo nekdanje priobčevanje tradicije ne samo v krogu evropskih narodov ampak tudi z narodi daljnega vzhoda. To je bil nov podvig zgodovinsko-literarnega preučevanja v malo poznano stroko poetičnega stvarjenja, kakor tudi narodnega bistva in psihologije. Odkar se je odkrila ta poprej skoraj nepoznana stroka, so se vrgli nanjo skoraj pousod neštivilni preiskovalci in posebna učena društva, katerih dela – med drugim z mnogimi posebnimi zborniki in izdajami – kažejo že sedaj tako bogato gradivo, da se da komaj pregledati. Ako tudi je neodvisno od tega zgodovinsko slovstveno preiskovanje prišlo do sklepa, da mora predstavljati slovstvena zgodovina narodovo psihologijo, je tukaj vodilo naravnost na to misel to, da je preiskovanje poetičnih tradicij neprenehoma imelo opraviti z brezimenskimi tvorbami, s predstavami, živečimi v narodnih masah* (str. 8, 9).

Obširno podaja stališče germanista Paula, ki ga je ta razložil v svojem delu »Grundriss der germ. Philologie«. V dolgem Štrekljevem povzetku tega, kar piše Paul, beremo tudi: *Neglede na dobesedni pomen »literature« (po naše »pismenstvo«), moramo všteti vanjo vse to, kar je zadobilo določeno obliko v jeziku in se je v tej obliki ohranilo in razširjalo, seveda pred vsem narodne pesmi, pa tudi zdravilne in čaralne zagovore, juridične formule in najpreprostejše izdelke te vrste, kakor so pregovori, tekoče šale i.t.d. Toda tudi takih del ne moremo izključiti, kjer je v celoti ohranjena samo kompozicija, med tem ko se njih izražanje v besedah bolj ali manj izpreminja: povedke, pravljice, anekdote in druge povesti, ki se priobčujejo v nevezani besedi. Pesmi za slučaj, katere so določene samo za dani trenotek in izginejo z njim, in zlasti improvizacijo bi bilo izključiti iz literature po ravnokar podanem pojasnilu tega pojma; vendar jih ni pustiti v nemar, kolikor morejo biti znane, ker se poslužujejo istih sredstev, kakor usaka druga poezija* (str. 11, 12).

¹¹ Saj je še Prijatelj zapisal: »Začel sem pisati življenjepis Kernnikov po načinu velikega svojega vzornika Taina, upoštevaje rodovni, pokrajinski, socialni in kulturni milje (Štrekelj uporablja izraze: rasa, družba, moment), ki se je v njem oblikoval Kernnikov duh. Takrat sem res še mislil napisati samo biografijo. Pomanjkljivost naše kulturno-zgodovinske literature o neposredno pretekli dobi me je prvič vrgla iz programa...« Iz: Ivan Prijatelj, Slovenska kulturnopolitična slovstvena zgodovina 1848–1895. III, Ljubljana 1958, str. 385 (Navaja A. Ocvirk v komentarju).

Moderno literarno zgodovino je označil z besedami: *Novejša literarna zgodovina težji torej pred vsem obseči poetično stvarjenje po vsem njegovem narodnem (nacionalnem) obsegu, počenši od prvih pojavov v stari narodni poeziji; ne omejeva se na čisto umetnostno polje, prizvema drugič v preiskovanje bližnje sorodne pojave narodnega in družabnega mišljenja in čustva, smatrajoč gradivo literature kot gradivo za psihologijo naroda in društva; naposled preučuje ta zgodovina tudi literarne pojave primerjavno, kako jih narod izposoja od naroda* (priloga k str. 2).

Etnologija, ki jo je sprva enačil z etnografijo,⁴² ga je pritegnila že zgodaj, predvsem zaradi njegovega nacionalno usmerjenega filološkega zanimanja, in tudi etnološko delo je, podobno kot jezikovno, moč zasledovati na vsej njegovi znanstveni poti.

Še kot docent na Dunaju je imel Štrekelj l. 1887 predavanja »Slavische Ethnographie«. Ohranila so se okrnjena, v rokopisu, ki ga hrani danes Pokrajinski arhiv Maribor.⁴³ Etnologijo je v uvodu definiral kot znanost o človeku kot članu ljudske skupnosti (*Die Wissenschaft vom Menschen, als Volksindividuum betrachtet*), medtem ko je antropologija znanost o človeku kot človeku (*Wissenschaft vom Menschen als Mensch*). Razlika torej ni v predmetu raziskave, temveč v različnem razmerju do predmeta. Antropologija opazuje človeka kot primer zoološke skupine homo, glede na njegove psihične in fizične naravne zasnove, etnologija pa razlikuje ljudi, katerih odnosi temeljijo na šegah in navadah in jih družijo skupni jezik – skratka, človeka razume kot družbi pripadajoče bitje. Etnologija in antropologija sta, kot pravi, popolnoma novi znanosti, ki koreninita v 18. in 19. stoletju. Za začetnika antropologije omenja Nemca Johanna Friedericha Blumenbacha z delom »De generis humani varietate nativa« (Göttingen 1795); medtem ko je po njegovem mišljenju utemeljitelj etnografije Anglež James Cowles Prichard s svojim delom »Natural History of man« (London 1813). On je bil prvi, ki je na podlagi naravoslovnih znanosti podal zaokroženo podobo o človeštvu po ljudskih rodovih (Volksstämmen) in ljudstvih. Vendar pa Štrekelj ugotavlja, da segajo sledi in začetki te znanosti daleč pred 18. stol. in poseže v prikazu nazaj do starega veka.

Istega leta kot je imel na Dunaju etnografska predavanja (1887), je Štrekelj prevzel uredništvo Slovenskih narodnih pesmi, potem ko je Matici že prejšnje leto ponudil, da bo uredil Vrazovo zapuščino, in je objavil »Prošnjo za narodno blago«. V tem prispevku, ki se navezuje na Krekove članke te vrste, je Štrekelj razložil in utemeljil svoj načrt za izdajo ljudskih pesmi in ljudskega pripovedništva.

Vsa Štrekljeva dela temeljijo na natančnem študiju. Kot znanstvenik, ki je živel za svoje delo, si je ustvaril priročno knjižnico doma in je bil vedno na tekočem z napredkom v zanj pomembnih strokah.⁴⁴ V svojem širokopotezno zasnovanem etnografskem programu si je zastavil za cilj najprej temeljito spoznati slovensko ljudsko kulturo – t.j. »narodno blago«. Za ljudsko kulturo in njeno raziskovanje je uporabil – prvi pri nas – angleško besedo folklore⁴⁵. Po prepričanju, ki je tedaj vladalo v literarnoz-

⁴² Pozneje je to stališče popravil in je folklore enačil z narodopisjem – oz. etnografijo – medtem ko naj bi bila etnologija – narodoznanstvo. Prim.: koncept pisma Gabrielu Majnu iz leta 1907 (Gl. str. ...15).

⁴³ Več o tem glej: Monika Kroječ, Štrekljeva rokopisa predavanj »Slovanske starožitnosti« in »Slovanska etnografija«, v: »Razvoj slovenske etnologije od Štreklja in Murka do sodobnih etnoloških prizadevanj. Zbornik prispevkov s kongresa. Ljubljana 1995 (Knjižnica Glasnika SED 23), str. 22–29.

⁴⁴ Njegova strokovna knjižnica je po katalogu, ki je izšel po njegovi smrti (»Slavica« št. 10) v okviru katalogov Rudolph Hönsch Buchhandlung und Antiquariat Leipzig, obsegala kar 3275 enot. Medtem, ko so nemški del knjižnice takoj prodali v Lipsko, slovenski dolgo ni našel kupca. Nazadnje so odkupili knjige Narodni muzej (tedaj kranjski deželni muzej) in različne druge javne ljubljanske knjižnice. Vse razprave (separata) J. Baudouina de Courtenaya, ki jih je ta znameniti rusko-poljski jezikoslovec s posvetili pošiljal Štreklju, je obdržal slavistični inštitut v Gradcu (tedaj Slavistična stolica).

⁴⁵ Prošnjo za narodno blago. LZ 1887, str. 628–632. Prvi je to besedo uporabil angleški starinoslovec William Thoms v časopisu The Athenäum 1846.

godovinski stroki, je Štrekelj predvidel, da se prek ustnega slovstva da raziskovati dušeslovje oz. demopsihologija naroda. Na tej osnovi je tudi razlagal vse večji vpliv modernizacije na ljudstvo: *Nekak moderni duh se je narodnega slovstva poprijel, omejil je narodno fantazijo, vzemši ji vero v čudeže, narodu pa ponuja take literarne oblike, kakoršnih se poslužuje umetna literatura. Ta duh je le po stopinji ne pa tudi po vrsti različen od tistega duha, ki navdihuje olikane višje kroge, kateri so s tem vede ali nevede začeli narod vzgajati. Toda ni še za naše namere vse izgubljeno, še se najde lepih stvari, vzniklih iz čisto narodnega duha. Samo poiskati jih je treba!* – To je Štreklja tudi privedlo do tega, da je tako strogo razločeval med ljudskimi in ponarodelimi pesmimi, zato ga tudi ni prepričalo John Majerjevo stališče, da so tudi ponarodele pesmi ljudske.

Seveda so pozneje Štrekljevo delo oblikovale izkušnje pa tudi razvoj vede, kar se kaže v rezultatih, ko je pri njegovem delu historično-geografska komparativa kmalu prevladala psihološki moment.

Slovenske narodne pesmi so največje Štrekljevo objavljeno delo ne le na etnološkem področju ampak v celotnem opusu. Štrekelj sam se je tega dela lotil, ker se je zavedal, da je to potrebno ne le za nadaljnji razvoj stroke ampak tudi za slovensko narodno zavest. Veselilo ga je, da so, kot je zapisal sam leta 1903 v predgovoru k drugemu zvezku na str. XII, sodelovali pri nastanku zbirke ne le duhovniki, uradniki, profesorji, učitelji in dijaki, ampak tudi trgovci, kmetje in delavci, *kar se mi ne zdi slabo znamenje za prebujenost narodovo*. Za ta načrt, za objavo v zbirki »Narodne pesmi v Avstriji« in za predvideno izdajo ljudskega pripovedništva, se je zbralo bogato gradivo, ki so mu ga pošiljali marljivi zapisovalci in zbiralci širom po Sloveniji, delno pa ga je tudi sam zbiral in izpisoval. Objaviti to gradivo, ki je ostalo neizdano v arhivih vse do danes, smo še vedno dolžni slovenskemu narodu, ki je tedaj konec 19. stol. in v prvih letih našega stol. pokazal tolikšno vnemo in željo sodelovati pri projektu, v katerem je našel, še v duhu narodnega prebujenja, svojo samozavest.

V Štrekljevi etnološki zapuščini se omenja še ena razprava, ki ni bila natisnjena: »Eine Incestballade als Kinderspiellied.«⁴⁶ Matija Murko omenja, da so se med zapuščino ohranila še posebej važna rokopisna predavanja v slovenščini o slovenski narodni pesmi, vendar jih v arhivih ni več.

Štrekljeva smrt je pomenila veliko izgubo na etnološkem polju, saj je z njim odšel z delovnega področja eden pionirjev slovenske etnologije, takrat prvič osnovane na znanstvenih temeljih, pri čemer je bil bistvenega pomena prav Štrekljev odmik od romantičnega pojmovanja ljudske pesmi k realističnemu gledanju.

Po njegovi smrti ni bilo človeka, ki bi znal ali hotel delo nadaljevati, ki bi videl potrebe in pomanjkanje etnološke vede tako jasno kakor Štrekelj in bi skušal s konkretnim delom to vrzel zapolniti. Matija Murko je bil le dve leti mlajši od Štreklja in, kot njegov sodelavec na graški univerzi, njemu najbližji, vendar je ubral drugačno pot in se izjemno uveljavil bolj na drugih področjih etnologije kakor pri slovenskem ljudskem pesništvu. Štrekljevo delo je nadaljeval samo kot predsednik slovenskega odbora pri »Avstrijskih narodnih pesmih«. Toda tudi ta projekt je prva svetovna vojna kmalu zavrila.

Štrekljev odlični naslednik na graški univerzi, imenovan 1913 leta za izrednega profesorja slovanske filologije s posebnim ozirom na slovenski jezik in literaturo, Rajko Nahtigal, v katerem je Matija Murko spoznal strokovnjaka za znanstveno delo na področju staroslovenščine in slovenskega primerjalnega jezikoslovja, se je etnologiji posvečal le bolj priložnostno.

⁴⁶ Gl. M. Murko, Karel Štrekelj. Veda 2, Gorica 1912, str. 529–542, str. 541.

Štrekljevi učenci so po zgledu svojega učitelja skoraj vsi po vrsti gojili zanimanje tudi za etnološko tematiko, zlasti za ljudsko pesem, kar kažejo tudi njihove naloge v okviru Štrekljevega seminarja, vendar v svojih kasnejših delih nihče med njimi etnologije ni zajel tako temeljito, kakor Štrekelj. Še najbližji svojemu učitelju je bil France Kotnik, ki je v okviru seminarja za slovensko filologijo pisal leta 1903/4 o podjunskih narodnih pesmih in je tudi po končanem univerzitetnem študiju mnogo prispeval k slovenski etnologiji. Od drugih Štrekljevih učencev naj omenim še Martina (Davorina) Beraniča, Janka Kotnika, Vinka Zupana, Gregorja Čremošnika, Janka Bratino, Nikolaja Omerzo, Janka Glazerja, Jožo Lavrenčiča in Pavla Strmška. Ta se je poročil s Štrekljevo hčerko Milico in večkrat opozarjal na zapuščino svojega tasta. Tudi sam je objavljial drobce iz Štrekljeve zapuščine. Nekaj gradiva je uporabil celo pri svojih razpravah in člankih. Večino zapuščine, ki je ostala v družini, mdr. tudi Štrekljevo korespondenco, je z ženo odstopil Arhivu zgodovinskega društva v Mariboru (danes hranita Pokrajinski arhiv Maribor in Univerzitetna knjižnica Maribor), precej pa se je izgubilo.

Najbolj je s Štrekljevim imenom na področju slovenskih narodnih pesmi povezano ime učenca Jože Glonarja, ki je po Štrekljevi smrti nadaljeval in speljal do konca zbirko Slovenske narodne pesmi. Uredil je 15. in 16. snopič. Prvotno zasnovano zbirke je spremenil tako, da je opustil precejšen del Štrekljevega znanstvenega aparata, npr. v zvezi s prvotnimi zapisi posameznih zbiralcev, ter se omejil zgolj na »Kazalo začetkov« in tako dosegel, da se je zbirka končala z letom 1923.⁴⁷

V kratkem času svojega življenja je torej Štrekelj opravil izredno veliko in pomembno delo. Naj povzamem: Za razvoj in usodo slovenskega knjižnega jezika so pomembne Štrekljeve polemike o slovenskem pravopisu. Bil je priznana avtoriteta za slovensko historično gramatiko, čeprav je smrt preprečila, da bi jo do konca napisal. Objavil je le nekaj člankov s tega področja. S prevodom civilnopravnega zakonika je postavil temelje slovenskemu pravnemu izrazoslovju. Bil je eden vodilnih dialektologov in etimologov svojega časa. Prav tako je bilo pomembno njegovo delo na področju literarne zgodovine. Največ zaslug pa ima za raziskovanje slovenskega ljudskega pesništva.

III. Štrekljeva bibliografija

Jesensko cvetje. Zora 1877, št. 4, str. 49; št. 5, str. 70; št. 6, str. 86. Pod psevdonimom Gorjanec.

Oblak. Zora 1877, št. 7, str. 101. Pod psevdonimom Gorjanec.

Dopis z Dunaja. SN 12, 1879, št. 29, (sreda 5. 2). Za slovensko literarno društvo pod šifro n.

Spomenica -Slovenskega literarnega društva na Dunaji-. SN 12, 1879, št. 41 (sreda 19.2.), (Pripisano K. Štreklju).

Mlinarica. Povest, poljski spisal Lucjan Siemienski. Poslovenil K. Štrekelj. SN 13, 1880, Listek, št. 182, 183, 184, 188, 189, 190.

Poročilo o delu Baudouina de Courtenaya. LZ 1, 1881, str. 645-6.

Stoletnica Zekovskega. LZ 3, 1883, str. 207. Pod šifro Š.

Vereščagin v Pešti. LZ 3, 1883, str. 207. Pod šifro Š.

Vikentij V. Makušev. LZ 3, 1883, str. 348.

Kako se je praznoval sedemdeseti god Miklošičev. LZ 3, 1883, str. 802-807.

⁴⁷ Poleg tega, da je do konca izdal zbirko, je Glonar v Slovenskem etnografu objavil pesmi, ki jih je moral Štrekelj, kot nespodobne izločiti; ter izdal knjižico Stare žalostne (kot dodatek k SNP) pri Akademski založbi v Ljubljani leta 1939.

- Dva nova poljska grobova (Josip Szujski in Aleksander Maciejowski). LZ 3, 1883, str. 202–204, 265–267.
- Koliko časopisov izhaja na Ruskem? LZ 3, 1883, str. 412. Pod šifro ***.
- Ruska književnost pri romanskih narodih. LZ 3, 1883, str. 608.
- Ruska književnost. Napisali : Jos. Remec, A. Hudovernik in K. Štrekelj. LZ 3, 1883, str. 207–208, 282–284, 411–412.
- Češka književnost. LZ 3, 1883, str. 607–608, 668–669.
- Novi grobovi. LZ 3, 1883, str. 668–672.
- Novejši pisatelji ruski. (O Ivanu Nikolaju Aleksejeviču Nekrasovu in Ivanu Sergejeviču Turgenjevu). LZ 3, 1883, str. 586–593, 655–659, 717–720, 785–790.
- LZ 4, 1884, 106–110, 174–179, 237–241, 297–304, 361–367, 491–495, 557–563, 685–689, 749–755.
- Stepni kralj Lir. Ruski spisal Ivan Turgenjev. (Prevedel K. Štrekelj). Ljubljanski list 1884, št. 189 – 203, 205, 206, 209, 210, 211, 214, 215, 221, 222, 223, 224. Pod šifro ***.
- Oc: Lovčevi zapiski. Spisal L.S. Turgenjev. Preložil Fr. J. Remec. l.1883. LZ 4, 1884, str. 243–247.
- Novejši pisatelji ruski. (I.S. Turgenjev). LZ 4, 1884, str 106–110, 174–179, 237–241, 297–304, 361–367, 491–495, 557–563, 685–689, 749–755.
- Oc: Nove hipoteze o glagolici in cirilici. Ob knjigi Leopolda Geitlerja Die albanesischen und slavischen Schriften. Mit Unterstützung der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Wien. 1883. LZ 4, 1884, str. 52–55, 110–113.
- Pagovor k Miklošičevi slavnosti. LZ 4. 1884, str. 58–59.
- Novi grobovi. V. V. Markovu, D.N.Sadovnikovu, R.A.Fadejevu. LZ 4. 1884, str. 125.
- Jan Ernst Smoler. LZ 4, 1884, str. 436–440, 504–508.
- Češka književnost. LZ 4, 1884, str. 62, 189–190, 255–256, 771–772.
- Poljska književnost. LZ 4, 1884, str. 62–64, 190–191, 256, 320, 704–772. Pod šifro -r- in -an .
- Ruska književnost. LZ 4, 1884, str. 64, 125, 191, 383–384, 638–640.
- Srbska književnost. LZ 4, 1884, str. 127, 318.
- Punin in Baburin. Spisal Ivan Turgenjev. Poslovenil K. Štrekelj. Ljubljanski list 1884, št. 2 – 14, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 24.
- Strašno maščevanje. Ruski spisal Nikolaj Vasiljevič Gogolj. Poslovenil K. Štrekelj. Ljubljanski list 1884, št. 49 – 53, 55, 56, 58, 59, 61 – 64.
- Brata Straton in Ivan. Ruski spisal Sergej Atava. Poslovenil K. Štrekelj. Ljubljanski list 1884, št. 89, 90.
- Revni otroci. Ruski spisal K. Maksimov. Poslovenil K. Štrekelj. Ljubljanski list 1884, št. 96 – 100.
- Povest očeta Alekseja. Ruski spisal Ivan Turgenjev. Poslovenil K. Štrekelj. Ljubljanski list 1884, št. 104 – 109.
- Petdesetletnica pesmi »Hej Slovani!«. LZ 5, 1885, str. 49–50.
- Oc: Slovenska slovnica za srednje šole. Spisal J. Šuman. V Celovci. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohorja 1884. LZ 5, 1885, str. 115–120, 181–185, 236–244, 298–302, 373–380.
- Nekrolog I. Pagliaruzziju–Krilanu. LZ 5, 1885, str. 228–231.
- Srbska književnost. LZ 5, 1885, str. 254–255, 319.
- Češka književnost. LZ 5, 1885, str. 61–63.
- Novi grobovi. Nekrolog B.M.Markoviču in A.E. Odyneću. LZ 5. 1885, str. 127.
- Oc: A. Funtek, Prizori iz otroškega življenja. LZ 6. 1886, str. 508–510.
- Morphologie des Görzer Mittelkarstdialektes mit besonderem Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse. Sitzungsbericht der k.Akad. der Wiss. in Wien, 1886, Bd. 113, Heft 1, str. 377–496.
- Über die grossrussische Bylinenpoesie. Poiskusno predavanje na Dunaju leta 1886.
- Morphologie des Görzer Mittelkarstdialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse. Wien, Carl Geroldt' und Sohn 1887, 122 str.
- Prošnja za narodno blago. LZ 7, 1887, str. 628–32.
- Prošnja za narodno blago. Slovan 4, 1887, str. 318–320.
- Pismo Stanka Vraza Jozefu Roštlapilu. LZ 7, 1887, str. 217–220.

- Zur Alexiuslegende. Zwei slovenische Volkslieder. AslPh 10, 1887, str. 347–349.
- Poziv k zbiranju narodnega blaga. Popotnik. Maribor 9. 1888, št. 5, str. 74–75.
- Weitere Beiträge zur Kunde über das slovenische Alexiuslied. AslPh 11, 1888, str. 597–606.
- Etymologische Mischellen. AslPh 11. 1888, str. 460–467.
- Oc: Die slavischen, magyrischen und rumunischen Elemente im türkischen Sprachschätze. Von Dr. Franz Miklosich. Sitzungsberichte der kais. Akademie der Wissenschaften in Wien, 1889, 26 str. LZ 9, 1889, str. 628–630.
- Jezikoslovne mrvice. LZ 9. 1889, str. 97–103, 163–166, 228–231, 291–295, 349–353.
- W.R.S. Ralston. LZ 9. 1889, str. 703. (Nekrolog). Pod šifro -e-.
- Državni zakonik. Slovenski prevod od l. 1890 do l. 1896.
- Beiträge zur Slavischen Fremdwörterkunde. AslPh 12. 1889, str. 451–471. (Nadaljevanje v AslPh 14, 1892).
- Zur Kenntniss der slavischen Elemente im friaulischen Wortschatze. AslPh 12, 1890, str. 474–486.
- Zur Volksglauben, daß die Erde auf einem Fisch ruhe. AslPh 12, 1890, str. 310–312.
- Kožd. AslPh 13. 1891, str. 480.
- Ein spätglagolitisches Predigtfragment. AslPh 13. 1891, str. 475–478, 480.
- Oc: V. Oblak. »Das älteste datirte slovenische Sprachdenkmal«. AslPh 14, 1892, str. 192–239. LZ 12, 1892, str. 369–375, 434–440, 505–510, 635–639.
- Oc: Bibliographische Übersicht über die slavische Philologie 1876–1891. Verfasst von Fr. Pasternek. Berlin 1892. LZ 12, 1892, str. 440–443.
- Jezikoslovne drobnosti. LZ 12. 1892, str. 366–369.
- Iz besednega zaklada narodovega. LMS 1892, str. 1–50.
- Iz besednega zaklada narodovega. Ljubljana, Narodna tiskarna 1892, 50 str. Ponatis.
- Beiträge zur slavischen Fremdwörterkunde. AslPh 14, 1892, str. 512–555.
- Die südslavische Akademie der Wissenschaften und Künste. Österr. Litteraturblatt 1, 1892, 171–173, 204–207.
- Slovarski doneski iz živega jezika narodovega. LMS 1894, str. 1–61.
- Slovarski doneski iz živega jezika narodovega. Ljubljana, Narodna tiskarna 1894, 61 str. Ponatis.
- K etimologiji besede očitati. LZ 14, 1894, str. 443.
- Zur Literatur ueber die Koleda bei den Slovenen. AslPh 17, 1895, str. 630–633.
- Slovenske narodne pesmi 1. snopič. Ljubljana, SM 1895.
- Neizdana Vodnikova pesem. LMS 1895, str. 247–250.
- Slovenske narodne pesmi 2. snopič. Ljubljana, SM 1896
- Prinos k poznavanju tujih besed v slovenščini. LMS 1896, str. 138–167.
- Slovenske narodne pesmi 3. snopič. Ljubljana, SM 1897.
- Oc: Letopis Slovenske matice za leto 1895. AslPh 19, 1897, str. 281–288.
- Slovenske narodne pesmi 4. snopič. Ljubljana, SM 1898 (I. knjiga).
- Slovenske narodne pesmi 5. snopič. Ljubljana, SM 1900.
- O Levčevem »Slovenskem pravopisu« in njega kritikah. Slovenec 28, 1900, št. 11 – 111. Izhajalo neredno.
- Pisma in zapiski iz Cafove ostaline. ZMS 2, 1900, str. 173–258.
- Prešeren določen za urednika slovenskemu listu. LZ 20, 1900, str. 855–857.
- Slovenske narodne pesmi 6. snopič. Ljubljana, SM 1901.
- Prešeren in narodna pesem. ZMS 3, 1901, str. 1–22.
- Prešeren in narodna pesem. Ljubljana, MS 1901, 20 str. Ponatis.
- O Levčevem »Slovenskem pravopisu« in njega kritikah. Slovenec 29, 1901, št. 11–111. Izhaja neredno.
- Zaščitnikom Levčevega pravopisa v preudarek. Spisal prof. V. Bežek 1901. DiS 14, 1901, str. 572–576.
- Ad vocem pesniti. LZ 21. 1901, str. 362–363.
- O Ledinskega pesmi »Razna pota«. DiS 14. 1901, str. 438–440.
- Prešeren v poljščini. LZ 21, 1901, str. 507–508.

- Slovenske narodne pesmi 7. snopič. Ljubljana, SM 1903. (II. knjiga).
- Die Ursache des Schwundes des prädikativen Instrumentalis im Slovenischen und Serbischen. *AslPh* 25, 1903, str. 564–569.
- Slovenske narodne pesmi 8. snopič. Ljubljana, SM 1904.
- Zur Kenntniss der slavischen Elemente im italienischen Wortschatze. *AslPh* 26, 1904, str. 407–436
- Zur slavischen Lehnwörterkunde. *Denkschriften der Kaiser. Akademie der Wissenschaften in Wien. Phil.-histor. Classe. Bd. 50, Abh. 3, 1904, 89 str.*
- Der Ursprung des š-Lautes in einigen Casusformen des aksl. Comparativs und des Particips. *AslPh* 26, 1904, str. 569–570.
- Köse, Käser, Kosch. *Zeitschrift für deutsche Wortforschung* 4, 1904, str. 279–285.
- Slovensko cesarsko odločilo iz l. 1675. *ČZN* 1, 1904, str. 22–51. Dodatek: 110–112.
- Slovensko cesarsko odločilo iz l. 1675. Maribor, Cerkvena tiskarna 1904, 35 str.
- Prispevki k poznavanju slovenskih krajevnih imen po nemškem Štajerju I. *ČZN* 1, 1904, str. 70–89.
- Helmold's Zcerneboch im angelsächsischen Olymp. *AslPh* 26, 1904, str. 320.
- Slovenske narodne pesmi 9. snopič. Ljubljana, SM 1905.
- Slavische Wortdeutung. *AslPh* 27, 1905, str. 41–72.
- Dvoje glagoliških zapiskov na obhodnem listu kranjskem iz l. 1556. *ČZN* 2, 1905, str. 154–156.
- Slovenske narodne pesmi 10. snopič. Ljubljana, SM 1906.
- Osnovna načela za publikacijo 'Avstrijske narodne pesmi', ki jo namerja izdati c.k. ministrstvo za bogočastje in nauk. Ljubljana, Zadruga tiskarnica 1906, 8 str.
- Vprašalna pola za publikacijo 'Avstrijske narodne pesmi'. Ljubljana 1906.
- Navodila in vprašanja za zbiranje in zapisovanje narodnih pesmi, narodne godbe, narodnih plesov in šeg, ki se nanašajo na to. Ljubljana, Zadruga tiskarnica 1906, 36 str.
- Oc: Francev V.A., *Materialy dlja istorii slavljanskoj filologii*. Varšava 1905. *ČZN* 3, 1906, str. 95–99.
- Nekaj prispevkov k slovenski bibliografiji. *ČZN* 3, 1906, str. 78–86.
- Vermischte Beiträge zum slavischen etymologischen Wörterbuch. *AslPh* 27, 1906, str. 481–539.
- Oc: Ivan Šašelj, *Bisernice I*. Ljubljana 1906. *ČZN* 3, 1906, str. 99–105.
- Razlaga nekaterih krajevnih imen po slovenskem Štajerju I. *ČZN* 3, 1906, str. 41–64.
- Slovenske narodne pesmi 11. snopič. Ljubljana, SM 1907. (III. knjiga)
- Prvo Hankovo pismo Levstiku. *ČZN* 4, 1907, str. 171–172.
- Slovenske narodne pesmi 12. snopič. Ljubljana, SM 1909.
- Etymologisches. *AslPh* 29, 1908, Zbornik u slavu Vatroslava Jagića, str. 771–714.
- Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev. *ČZN* 5, 1908, str. 38–103.
- Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev. (Konec). *ČZN* 6, 1909, str. 1–70. Popravki in dostavki k spisu 'Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev' str. 115–128.
- Slovenisch kalčmar. *AslPh* 30, 1909, str. 472–473.
- Čechische und polnische Wörter in Mikaljas Wörterbuch. *AslPh* 31, 1910, str. 194–202.
- Slawisches im friaulischen Wortschatze. *AslPh* 31, 1910, str. 203–209.
- Drobnosti o Vrazovem delovanju. *ČZN* 7, 1910, str. 307–318.
- Lückenbüsser. *AslPh* 31, 1910, str. 315.
- Števan Kúhar, Narodno blago vogrskij Slovincov. Spisao v prekmurskom narečji. I. (Objavlja z jezikovnimi opomnjami prof. dr. Karol Štrekelj). *ČZN* 7, 1910, str. 107–128.
- Slovenske narodne pesmi 14. snopič. Ljubljana, SM 1911.
- O nekaterih pobijanih pravih slovenske pisave. *LZ* 31, 1911, str. 38–43, 91–96, 141–145, 361–366, 416–421, 483–489, 636–640.
- O nekaterih pobijanih pravih slovenske pisave. Ljubljana, Narodna tiskarna, 1911, 42 str. Ponatis.
- O Levčevem 'Slovenskem pravopisu' in njega kritikah. Opomnje o slovenskem glasoslovju in rabi nekaterih oblik in besed. Ljubljana, Katoliška bukvarna 1911, 136 str. Ponatis iz *Slovenca* 28, 1900, št. 114–298; 29, 1901, št. 11–111.

Oc: Ivan Grafenauer, Iz Kastelčeve zapuščine. LZ 31, 1911, str. 51–106.

Števan Kúhar, Narodno blago vogrskij Slovincov II. (Objavlja...prof. dr. Karol Štrekelj). ČZN 8, 1911, str. 47–76.

Števan Kúhar, Narodno blago vogrskij Slovincov III. (Objavlja...prof. dr. Karol Štrekelj). ČZN 10, 1913, Priloga. Phonologie des Görzer Mittelkarstsdialektes in ihren Grundzügen dargestellt. I. Vokalismus. Disertacija. AslPh 33, 1914, str. 130–150.

Historična slovnica slovenskega jezika. Prevalje, Tiskarna Družbe sv. Mohorja, 1922, 139 str.

Summary

Karel Štrekelj: A Profile of his Life and Work

Karel Štrekelj, slavist, linguist and ethnologist (February 24, 1859, Gorjansko by Komen on the Karst, July 7, 1912, Graz) manifested an interest in the Slovene language and culture at an early age. In his high-school years, he started a lifelong friendship with Fran Levec, his professor of Slovene in Gorica (Gorizia), who transferred to him not only knowledge but also a strong love for the homeland. The Polish linguist J. Baudouin de Courtenay, Fran Erjavec and Simon Rutar, also a professor at the Gorica high school, were also decisive influences on the molding of Štrekelj's personality. In Gorica he tried his hand as a writer, started translating Russian prose, which he later published in "Ljubljanski zvon" ("The Ljubljana Bell"). Partly under the influence of his friend and classmate, the Gorica poet Josip Pagliaruzzi Krilan, he also wrote poetry.

In 1878 Štrekelj graduated from high school and in the same year left for Vienna, where he enrolled at the Faculty of Arts. In addition to classical philology, he also attended lectures on comparative linguistics and Slavic philology in the class of Prof. Miklošič. Soon afterwards, after completing his military service (1879), at the urging of Fran Levec, he became a contributor of "Ljubljanski zvon" ("The Ljubljana Bell"), writing at first news and short reports.

During his university years, Štrekelj developed a deep interest for dialectology. He lectured on his native dialect in the Vienna Literary Society. It was the topic he selected for his dissertation: "Phonologie des Görzer Mittelkarstsdialektes in ihren Grundzügen dargestellt".

Štrekelj started directing his etymological studies into discovering Germanic and Roman elements in Slovene speech, as well as into looking for Slovene elements in German, Roman and Friulian speech. As early as in 1888 he published in "Archiv für slavische philologie" (AslPh) the "Etymologische Mischellen", thus paving the way for his etymological studies. He was the highest authority on toponyms, a fact recognized many years later by no less an expert than the excellent historian Milko Kos.

In 1885 he started working as a tutor at the Countess Mannsfeld-Colloredo's. The next year (on May 15, 1886), he filed an application for a *venia legendi* for Slavic philology. He earned his qualification for a university professor with a lecture on Great Russian epic poems: on August 8, he was named private docent. Among his first lectures were "Slavische Altertümer", "Slavische Ethnographie", "Die bulgarische Volksepik" and "Das slovenische Volkslied".

In the year 1887 Štrekelj became editor of the "Slovene Folk Songs" and published *An Appeal for the Folklore Material*. The first aim of his large-scale ethnographical program was to gain a thorough knowledge of Slovene folk culture, what he called "national wealth". He was among the first in Slovenia to use the English word "folklore" for folk culture and its study. In keeping with the notion prevalent among literary historians of his time, Štrekelj surmised that oral literature could be a way of researching the psychology of a nation, demopsychology. However, his later work was further molded by experience and the development of the discipline; this is apparent in the results of his work, in which the historical and geographical comparative approach soon prevailed over the psychological factor.

With the help of collectors located all over Slovenia, he gathered a great deal of material, which he started preparing for publication. When the first volume was published in 1895, trou-

ble started, trouble which was to plague the anthology for the better part of Štrekelj's editorship. The conflict reached its peak upon the publication of Volume 6 of Slovene Folk Songs covering love poetry, which caused an uproar among moralists. After the publication of Volume 7, tensions subsided.

Štrekelj's scientific method used in his anthology could withstand the test of any European standard, a fact readily acknowledged by the mostly foreign critics of this time (Aleksander Bruckner, Jiři Polivka, Konstantin Jireček, František Pastrnek). Besides not "translating" the texts into literary Slovene, he also published different variants and versions and enriched the work with numerous notes and comments. Another asset of the anthology is that it lists the names of localities and regions. Last but not least, his classification of poems, which is, with some additions, still valid today, also deserves to be mentioned. Among other things, his scientific method was based on the then generally accepted division of songs into original, folk and folklorized ones. He recognized both possible developmental paths of a song: either from an original which turns into a folk one, or a folk one to which the recorder or poet gives an original stamp.

In 1889, when Cigale, the translator of the civil code, died, Prof. Stritar asked Štrekelj to help him translate it, an offer which Štrekelj, well-qualified as he was, gladly accepted. In January 1890, he was appointed editor of the Slovene edition of the state code in Vienna. Štrekelj was undoubtedly an ideal choice for this position: he had translated fiction, as well as Bogišić's Montenegro state code into German. All civil laws for Carniola were published in Štrekelj's translation, in his extremely beautiful and rich language.

In 1896, Vatroslav Oblak, docent at the University of Graz, died before he could be appointed associate professor. More or less smoothly Štrekelj inherited his position in the Department of Slovene Language and Literature at the University of Graz. On October 4, 1896, he was appointed associate professor by imperial decree. His main assignment was lecturing on the Slovene language and literature (3 to 4 classes a week), as well as on other subjects dealing with Slavic philology. In fifteen years, up to his death in 1912, he held lectures dealing mostly with Slavic grammar, the morphology and phonology of some Slavic languages, preparing with special care his lectures on the history of Slovene literature. He also lectured on the history of Serbo-Croatian literature till the end of the 18th century and in the 19th century, on both Slovene and Serbo-Croatian folk poems and on Slavic etymology. He also held lectures (with practical exercises) on Old Church Slavonic and the monuments of Slavic paleography, and on the Russian language.

On March 18, 1903, at the founding assembly of the Scientific Club in Maribor, at the suggestion of Matija Murko, the Slovene Styria Historical Society was founded. Contrary to initial plans, ethnography was also included into its research activities. Thanks to Štrekelj and Murko, the very title of the Society newsletter "Časopis za zgodovino in narodopisje" (The History and Ethnography Review) showed that the Society had taken upon itself the task of fostering ethnography as well.

In the meantime Štrekelj began working hard on preparing an edition of folk songs with their tunes. In 1905 the Austrian Ministry for Religious Instruction and Science, at the suggestion of the university professor of classical philology and minister of education and religion, Wilhelm Hartl, decided to publish "Austrian Folk Songs" and selected Dr. Karel Štrekelj as the editor of the Slovene part of the anthology. He was also entrusted the task of staffing the collection department. Taking as a model J. Pommer's directions for collecting and recording folk songs with their tunes ("Das Volkslied in Österreich. Anleitung zur Sammlung und Aufzeichnung. Fragebogen") he wrote the clearer and shorter "Basic Principles for the Publication of Austrian Folk Songs". Together with the working committee, he drafted the "Instructions and Questions for Collecting and Recording Folk Songs, Folk Music, Folk Dances and Customs Related to Them". The instructions give extensive and precise directions to the collectors, and in addition to thorough and comprehensive questions (a total of 248), guidelines on how to note the melody (this part was added by M. Hubad) and the lyrics. As a technical aid Štrekelj also drafted a "Questionnaire", with seventeen questions, a summary of the "Basic Principles". Despite this new project, the Slovene Society for the Publication of Scientific and Literary Works (Slovenska matica) decided to continue publishing Štrekelj's anthology "Slovene Folk Songs" to the end.

In the last years of his life, Štrekelj continued his work in linguistics, especially in lexicology and grammar. He also supplemented his dialectological study of the Cerklje dialect, while still remaining very dedicated to folk poetry.

Death cut short Štrekelj's plans. His life works - among them "The Historical Grammar of the Slovene Language", in which he wanted to follow the development of Slovene through the centuries, from the earliest age to his time - were left uncompleted. The half that was finished was published in 1922 by the Historical Society in Maribor, mostly thanks to the efforts of Matija Murko.

A year after his death, the first part of his dissertation, "Phonologie des Görzer Mittelkarstsdialektes. 1. Vokalismus", was published in *AslPh* (35/1913, pp. 130-150).

Among his manuscripts on dialectology, his study "Lautlehre des Görzer Mittelkarstsdialektes", the continuation of his first scientific paper, was left to gather dust.

Much of the material on the Cerklje dialect has not been published either. Lexical and dialectological material from different regions, collected by either Štrekelj himself or his associates, which he depicted as "live national treasures", are preserved in the Archives of the Republic of Slovenia, the Institute of Slovene Ethnology and the Regional Archives in Maribor.

Štrekelj also deserves credit for his work on Slovene spelling: besides Pleteršnik's and Levec's spelling, Štrekelj's and Škrabec's writings are the basis of Slovene literary language. Among Štrekelj's unpublished articles on linguistics is the material he gathered for a study on language on a trial page ("Probblatt") for Dalmatin's Bible. In the field of spelling and grammar Anton Breznik was a worthy successor of Štrekelj's.

Although he did not publish many papers on the history of literature, he did leave extensive lectures (4 books of manuscripts), "The History of Slovene Literature", one of the first preserved surveys of the history of Slovene literature.

He was attracted to ethnology, which he first equated with ethnography, mostly because of his interest for philology, borne out of his national consciousness. Just like linguistics, ethnology was a mainstay of his scientific work. Already as a docent in Vienna, Štrekelj held in 1887 his "Slavische Ethnographie" lectures. They have been partially preserved and can be found today at the Regional Archives in Maribor.

"Slovene Folk Songs" are Štrekelj's greatest published work, not only in the field in ethnology but in his opus as a whole. For this monumental anthology and for the planned anthology "Folk Songs in Austria" and a planned anthology of folk narratives, a wealth of material had been gathered. It is preserved today at the Institute of Slovene Ethnology and the Institute of Ethnomusicology at the Slovene Academy of Arts and Sciences.